

KSA KBH., E23

Børn som borgere

En kvalitativ undersøgelse af sagsbehandleres
inddragelsespraksis på anbringelsesområdet

Tegn inkl. mellemrum: 106.107

Studienummer: 20104254

Abstract

Over the past decades, child involvement has come to play an increasingly prominent role in the public and political discourse surrounding at-risk children. In accordance with the UN Convention of the Rights of the Child, national Danish legislation obliges case workers to consider the perspective of the child as part of any case. Current political trends tend toward an increasingly individualized perception of the child, and further emphasizes child involvement as a pillar of social services pertaining to at-risk children. Research shows that most of these children do feel included, which is to say well-informed and having appropriate influence. There is however a tendency for younger at-risk children, as well as those most vulnerable, to feel less involved than others. Furthermore, there is no generally accepted definition of child involvement, which calls into question what more involvement entails. In current public and political discourse, child involvement is perceived almost entirely positively. This study takes the position that such conviction may serve to obscure weaknesses and unintended consequences of current practices pertaining to child involvement and seeks to produce novel insights into these practices.

The study is based on interviews with four practicing case workers currently employed in departments specializing in cases where foster care is either implemented or considered. Analysis of the data took an inductive approach, taking inspiration from the school of philosophical hermeneutics in particular. The data was divided into abstract considerations and relayed practical examples, after which both categories were submitted to thematic coding. The analysis was built around the themes which were deemed sufficiently illuminated and supported by both categories.

The study concludes that case worker practice pertaining to the involvement of severely at-risk children is distinctly relational. Considerable emphasis is placed on establishing a safe, entrusted relationship with the child, and several strategies employed to facilitate such relationships are identified, including meeting the child in a safe location, frequent meetings and demonstrating that the case worker acts on the information given. A confidential relationship makes the task of documenting the child's perspective easier. However, it may be challenging to maintain over time, and can create expectations that exceed the intended role of the case worker, thus creating a risk of later disappointment. Sufficient communication of the boundaries of the relationship is deemed important to protect the child against such experiences and maintain the relationship. Several informants place emphasis on the child having direct telephonic access to the case worker – possibly as a stopgap measure to compensate for heavy caseloads, which impact the ability of the case worker to arrange frequent personal meetings. If true, this may contribute to marginalization of vocally inferior children.

The study further concludes that relations between the authorities and the parents of a child can influence the practices surrounding involvement of the child. Oppositional parents may 'prep' children to relay demands through the mouth of the child or seek to influence or restrict their utterances on sensitive topics. However, elements of the data also point to the possibility of case workers seeking to persuade children to accept the point of view of the professionals and argue this to oppositional parents. Adversarial relations between case workers and parents may thus contribute to the child being relegated to the role of messenger. One additional reason given for wanting to avoid parental opposition is their capacity to formally challenge professional decisions made in connection to a

case through appeals. The analysis points to a number of avoidance tactics related to avoiding such challenges, including making efforts to validate perspectives that are thought irrelevant and, in one case, seemingly using the promise of a conversation with the child as a bargaining chip to convince an oppositional parent to rescind an unwanted repeal of consent. The analysis indicates that the expectation of appeals results in particular care being taken in a given case, which is described as entailing an additional workload compared to an average case. This may be interpreted as an indication of a worryingly low standard of casework, possibly attributable to a lack of resources.

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	1
Udsatte børn og unge i Danmark	1
Børnesyn og inddragelse	3
Hvad er børneinddragelse?	6
Forskning i inddragelse.....	7
Problematisering.....	10
Problemformulering.....	11
Afgrænsning.....	11
Metode	13
Valg og indsamling af empiri.....	13
Kontakt til feltet.....	13
Refleksioner over valg af cases	16
Interviews.....	17
Analysestrategi.....	19
Kvalitetsbeskrivelse.....	20
Teoretiske perspektiver på inddragelse	23
Videnskabsteoriske overvejelser	23
Egen forståelseshorisont.....	24
Harts deltagelsesstige.....	26
Lundys model for inddragelse	28
Perspektiver på inddragelsesmodellerne	30
Analyse.....	31
Tema I: Relationen til barnet	31
Modstand og ikke-inddragelse	31

Tryghed, tillid og tilgængelighed	35
Afgrænsning af relationen	40
Delkonklusion	43
Tema II: Udsatte børns forældre – ønsker og konflikt.....	45
Børns ønsker til familierelationer	45
Børnesamtalen som kampplads	49
Delkonklusion	55
Konklusion.....	57
Perspektivering.....	60
Litteraturliste.....	63

Indledning

Udsatte børn og unge i Danmark

Over de sidste 100 år har man kunne regne med, at ca. 1% af de danske børn og unge var anbragt udenfor hjemmet, mens omtrent 4% modtog anden forebyggelse. Sidstnævnte dækker i dag over en række indsatser, fx familiebehandling eller en tildelt kontaktperson (Erlandsen, 2015). Tommelfingerregelen holder fortsat nogenlunde stik. Ved udgangen af 2022 var ca. 13.500 børn og unge anbragt og ca. 73.400 modtog andre forebyggende foranstaltninger, svarende til hhv. 1% og 4,9% af populationen (0-22 år, data fra Statistikbanken). Et udsat barn kan dog godt tilhøre begge grupper (Erlandsen, 2015). I 2021 modtog ca. 8.700 anbragte børn og unge også en eller flere forebyggende foranstaltninger i årets løb (Ekspertudvalget på Socialområdet, 2023).

Den generelle tendens på børneområdet de senere år har været, at antallet af anbringelser er faldet en smule, mens der er sket en ret betydelig stigning af forebyggende indsatser. Siden 2015 er antallet af børn og unge (0-22 år), som modtager forebyggelse, vokset med knap 20.000. Stigningen kan dels forklares med tiltagende politisk fokus på tidlige indsatser, men afspejler formentlig også, at statistikkerne er blevet mere retvisende undervejs (Social-, Bolig- og Ældreministeriet, 2022). Størstedelen af unge som anbringes, har forinden modtaget en forebyggende indsats (Social- og Indenrigsministeriet, 2020).

Mange udsatte børn og unge har en sværere start på livet end deres jævnaldrende. Sammenlignet med gennemsnittet har deres forældre højere forekomst af psykisk sygdom og kriminalitet, står oftere udenfor arbejdsmarkedet og har oftere været i misbrugsbehandling. Anbragte kommer oftere end andre udsatte fra

de mest belastede af sådanne hjem, og forældrenes adfærd er den mest almindelige årsag til, at sagsbehandlere vælger at gennemføre en anbringelse (Lausten & Andreasen, 2021; Social- og Ældreministeriet, 2021: 87). Desuden kæmper udsatte børn og unge oftere end deres jævnaldrende med psykiske problemer og indlæringsvanskeligheder. Hvert tredje barn, som modtog en forebyggende indsats eller foranstaltning i 2021, havde en psykiatrisk diagnose, og anbragte har markant flere problemer forbundet med adfærd, kognition og indlæring end deres jævnaldrende i skolen (Ekspertudvalget på Socialområdet, 2023; Eiberg, Andersen & Scavenius, 2018).

Problemerne har en tendens til at følge de udsatte unge ind i voksenlivet. Brøndum (2018) fandt, at tidligere udsatte (både anbragte og ikke-anbragte) i alderen 30-36 år havde markant højere forekomst af fængselsdomme og misbrugsbehandling, langt lavere uddannelsesniveau og halvt så høj gennemsnitlig erhvervsindkomst som personer, der ikke havde modtaget støtte i barn- eller ungdommen. Lausten, Frederiksen & Olsen (2020) viste, at når tidligere anbragte overgår til voksenlivet har næsten halvdelen en psykiatrisk diagnose, mange står udenfor uddannelsessystemet, og der er væsentlig højere forekomst af bl.a. stofbrug og visse former for kriminalitet end hos den generelle ungdom. Forfatterne brugte tidligere udsatte, men ikke anbragte, som kontrolgruppe, og fandt at kontrolgruppen var sammenlignelig med tidligere anbragte på parametrene skolegang og psykiske vanskeligheder, men derudover bedre stillet. Tidligere anbragte er yderligere overrepræsenterede i en række udsatte samfundsgrupper, herunder hjemløse og blandt udsatte forældre (Benjaminsen, Enemark & Jeppesen, 2020; Lausten & Andreasen, 2021).

De nævnte faktorer og udfald ikke er ligeligt fordelt. Mange tidligere anbragte oplever ikke problemer, som forværrer deres forudsætninger for at finde fodfæste i voksenlivet, og visse grupper af anbragte er statistisk set ganske tæt på de risikoniveauer, man finder i hele populationen (Mølholt, u.u.; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020). Forskningen peger på, at det særligt er de sent anbragte – dvs. unge, der først anbringes som teenagere – som oplever problemer senere i livet. I denne gruppe findes den højeste frekvens af en række udsathedsidekatorer, og flere af disse optræder oftere hos den enkelte, hvilket øger den samlede belastning og risikoen for negative udfald – såkaldt kumulativ risiko (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020; Social-, Bolig- og Ældreministeriet, 2020).

De samlede omkostninger til børneområdet (0-22 år) lå i 2021 på 18,1 mia. kr., af hvilke 10,3 mia. blev brugt på anbringelser (Social-, Bolig- og Ældreministeriet, 2023).

Børnesyn og inddragelse

Det overordnede formål med sociale indsatser overfor udsatte børn og unge, er at reducere forskellene mellem dem og de ikke-udsatte (KL, 2020: 4). Man ønsker at forebygge og afhjælpe sociale problemer, eller i hvert fald mindske konsekvenserne af dem, dels for at øge de udsatte unges livskvalitet, dels for at mindske deres afhængighed af velfærdssamfundet på længere sigt (Social- og Ældreministeriet, 2022). Inddragelse står i dag som et centralt og obligatorisk element i sådanne indsatser: børns ret til at blive inddraget i egen socialsag er fastsat ved lov i Retssikkerhedsloven §4 og Serviceloven §46, stk. 3. Ofte peges der også på art. 12 i FN's Børnekonvention, som Danmark ratificerede i 1991 – her er dog tale om en politisk (frem for juridisk) forpligtelse.

Da den nyeste store politiske aftale på børneområdet "Børnene Først" blev præsenteret i foråret 2021, var øget inddragelse en central ambition. En ny "Barnets Lov" (vedtaget i sommeren 2023) skulle sikre, at: *"... børn ses i deres egen ret, får flere rettigheder, og at rettighederne og barnets stemme får større betydning i sagsbehandlingen."* (Social- og Ældreministeriet, 2021: 10). Kun et enkelt, mindre politisk parti stod udenfor aftalen (hvilket intet havde med inddragelse at gøre), og den blev til i samspil med en lang række aktører fra den civile sfære, herunder flere interesseorganisationer, som advokerer på vegne af udsatte børn (Thiesen, 2021; Social- og Indenrigsministeriet, 2020). Øget inddragelse synes at udgøre noget så sjældent som en politisk målsætning, der næsten udelukkende opfattes positivt på tværs af traditionelle skel (Monrad & Danneris, 2021: 109). Et par nedslag:

"Med børneinddragelse klædes børn på til at blive fremtidens samfundsborgere, og kommunen får, gennem aktiv børneinddragelse, et bedre beslutningsgrundlag samt input til at højne kvaliteten af kerneydelser, indsatser mv." (Oxford Research, 2021: 11)

"Børnene er ikke problemet, og løsningen skal ikke findes for dem, men sammen med dem. [...] [De] vil som udgangspunkt gerne måles på, om de når de mål, de selv har været med til at opstille. Det giver værdi at opleve sig som en "vinder" – et menneske, der er aktør i eget liv og har ansvar for egne handlinger." (KL, 2016: 13)

" Hvis [børn] får mulighed for at få reel indflydelse, styrker det deres selvværd, samfundsengagement og fornemmelse for demokratisk medborgerskab. [...] Vi ved, at børneinddragelse skaber samfundsmæssig og økonomisk værdi, fordi børns perspektiver kvalificerer beslutningsprocesser, politik og langsigtede strategier, der har betydning for børn." (Børnerådet, 2023: 2)

”Kvalitet i inddragelsen handler om at vove at se og at turde at spørge. At kunne rumme barnets somme tider voldsomme oplevelser - sammen med barnet. At tage barnet alvorligt. At møde barnet som borger.” (Børns Vilkår, 2018: 5).

Denne enighed og selvfølgelighed kan forklares med henvisning til det senmoderne børnesyn, hvilket vil sige samfundsmæssigt dominerende forestillinger om børn, deres behov og andres rolle i forhold til dem (i nærværende kontekst, navnlig staten). Børnesyn er en kontingent størrelse – et historisk og kulturelt situeret fænomen, som har varieret markant i løbet af den danske børneforsorgs ca. 400 år lange historie (Bryderup, 2015; Jensen, 2012). I dag forstås børn i stigende grad som aktive medborgere frem for passive opdragelsesmodtagere, og det følger heraf, at de bør inddrages i anliggender som vedrører dem (Mølholt, 2022). Det politiske skift i denne retning startede i 1970’erne, og inddragelse har figureret prominent i de seneste årtiers aftaler på børneområdet – her kan fx peges på Anbringelsesreformen (2006), Barnets Reform (2011) og Børnene Først (2021) (Bryderup, 2015; Børns Vilkår, 2018; Social- og Ældreministeriet, 2021).

Børn er dog (fra dette perspektiv) mere end blot små borgere; de er også skrøbelige og sårbare væsener, som staten har en særlig forpligtelse til at beskytte (Kloppenborg, Ladekjær og Pedersen, 2018: 10). Det understreges i Børnene Først, at børn har ret til at blive hørt, men at de voksne omkring barnet altid har ansvaret for at træffe beslutninger om, hvordan situationen skal håndteres (Social- og Ældreministeriet, 2021: 10). Forpligtelsen til inddragelse betyder, at barnets perspektiv skal indgå i grundlaget for disse beslutninger *”... med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed”*, jf. Serviceloven §46, stk. 3. Hvor denne grænse går, er op til myndigheden at vurdere. Børnesynet kan således ikke alene

legitimere inddragelse, men også begrænsning af den (Bengtsson & Henze-Pedersen, 2022: 21; Monrad & Danneris, 2021). Afvejningen mellem indflydelse og beskyttelse er et centralt element i børneinddragelse, idet beskyttelseshensynet er mere tungtvejende når det drejer sig om børn, end det er med langt de fleste grupper af voksne borgere (Monrad & Danneris, 2021).

Hvad er børneinddragelse?

Der findes ikke en alment anerkendt definition af børneinddragelse i teorien. Nogle teoretikere har fokuseret på, om borgeren har indflydelse på udfald, mens andre har lagt vægt på inddragelse i den proces, som ligger forud for en beslutning (Monrad & Danneris, 2021). Når der tales om børneinddragelse, sker det ofte med henvisning til Børnekonventionens art. 12. Ordet optræder dog ikke i konventionen – der står, at børn har ret til at 'blive hørt'. Termen "inddragelse" stammer fra FN's Børnekomité's tolkning af art. 12 (UN Committee on the Rights of the Child, 2009). Lejlighedsvis bruges andre ord som 'deltagelse' og 'samskabelse' om praksis, der refererer til art. 12 (Friis, 2021). Børnerådet, som er et statsligt råd, der arbejder for implementering af Børnekonventionen i Danmark, definerer det således (2023: 3):

"Børneinddragelse er at inddrage børns egne artikulerede holdninger, oplevelser og ønsker i såvel individuelle forhold som kollektive demokratiske processer. At inddrage børn betyder, at de bliver set, mødt, forstået og spejlet, og at det omsættes til nye perspektiver på og konkret viden om fx kommunale praksisser, der har betydning for børn. Formålet med reel børneinddragelse er at give børn en stemme, at blive klogere gennem samspillet med børnene og at handle på baggrund af deres perspektiver."

Denne formulering peger på en grundlæggende sondring mellem to former for inddragelse: individuel, hvor børn inddrages i egne socialsager, og kollektiv, hvor de fungerer som repræsentanter for en større gruppe (Børnerådet, 2016: 9-10). Jeg vil se bort fra de kollektive perspektiver. Det er den individuelle inddragelse, der fokuseres på her.

En litteraturgennemgang af hovedsagelig danske undersøgelser peger på, at inddragelse forudsætter en rammesætning, der tillader børnene at komme til orde, kræver passende kommunikationsstrategier overfor mindre børn, så de forstår deres rettigheder og sagsrelevant information, og at de bidrag som barnet tilvejebringer, også indgår i sagsbehandlerens faglige refleksioner omkring sagen (Bengtsson & Olsen, 2021). Inddragelse er fra børneperspektiv kendetegnet af, at de føler sig spurgt, hørt, set og orienteret. Det er afhængigt af, at sagsbehandleren kender den unges baggrund, at der er kontinuitet i relationen mellem de to parter, og at sagsbehandleren er engageret og empatisk samt tydelig og ærlig i sin kommunikation (Ankestyrelsen, 2021).

Lovgivningen rummer bestemmelser, som fastsætter børnesamtaler i bestemte sammenhænge (fx SEL §§48 og 50, stk. 3), og inddragelse kobles ofte konceptuelt sammen med disse møder. Flere studier peger dog på, at børneinddragelse ikke bør forstås som afgrænset til børnesamtalerne, men som en fortløbende proces, der foregår fra sagens begyndelse til dens afslutning (Bengtsson & Olsen, 2021).

Forskning i inddragelse

En indledende, rammesættende pointe om forskningen i udsatte børn og unge er, at den er mangelfuld. Både i forsker- og aftagerregi er der enighed om *"...et grundlæggende og væsentligt behov for*

yderligere forskning i udsathed blandt børn og unge [...] effekter og virkninger [...] mere praksisnær forskning [...]” m.v. (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen, 2022: 8). Det gælder også undersøgelser, der specifikt sigter mod inddragelse. Der mangler grundviden, viden om hvad god inddragelse er fra børneperspektiv, viden om børns oplevelser af barrierer og muligheder for at blive inddraget, konkrete redskaber og løsninger, viden om forskelle mellem grupper af børn, mindre børns perspektiver, m.v. (Bengtsson & Henze-Pedersen, 2022).

Med det sagt viser en række studier, at børn og unge gerne vil inddrages i egne sager (Bengtsson & Olsen, 2021). En større spørgeskemaundersøgelse fandt, at mange udsatte unge føler, at kommunen inddrager dem i sagsbehandlingen. De beretter om et godt forhold til deres sagsbehandler, føler sig rettidigt og relevant informeret, og oplever reel indflydelse på sagsbehandlingen og de beslutninger, som træffes. Nogle oplever dog det modsatte. 15-30% af unge indsatsmodtagere føler sig ikke velinformerede, 41% ved ikke at inddragelse er deres ret, 28% ved ikke at de har ret til en bisidder og ca. halvdelen ved ikke, at de kan klage over kommunens beslutninger. De unge, som føler sig mindst inddraget, er de yngre og mest udsatte (Kloppenborg & Lausten, 2020).

Det kan være problematisk at oversætte administrative procedurer til reel inddragelse. Det er forholdsvis almindeligt, at børn og unge oplever myndighedernes inddragelsespraksisser som uhåndterbare og udfordrende, og ender med at opleve inddragelsen som enten symbolsk eller decideret fraværende (Bengtsson & Olsen, 2021; Jensen, 2014). En opsamling på 38 primært danske studier om inddragelse fandt, at børneinddragelse oftere handler om tilvejebringelse af information/dokumentation end om reel inddragelse (Bengtsson & Henze-Pedersen, 2022).

Kommunen har pligt til at udarbejde en handleplan for hver børnesag, jf. SEL §140, og skal foretage et tilsynsbesøg før revision af en handleplan, jf. SEL §148. En undersøgelse af 225 anbringelsessager fandt, at kravet om tilsynsbesøget var overholdt i ca. halvdelen af tilfældene (Ankestyrelsen, 2022). Planen skal give barnet overblik og sikre inddragelse. I praksis ser mange udsatte børn ikke deres handleplaner, og de faciliterer sjældent overblik eller en oplevelse af indflydelse for børnene (Børns Vilkår, 2018). I ovennævnte spørgeskemaundersøgelse angav omkring halvdelen af de adspurgte børn og unge, at de ikke vidste, hvad en handleplan var (Kloppenborg & Lausten, 2020). Ankestyrelsen (2022) fandt i en undersøgelse af ca. 2000 børnesager (fordelt mellem familiebehandling og anbringelser), at kravet om en børnesamtale som led i sagens belysning næsten altid blev indfriet (95%), men at den obligatoriske orienterende samtale forud for afgørelser blev kun afholdt i 57% af sagerne.

Det har været udfordrende at finde undersøgelser om inddragelse set fra et professionelt eller myndighedsperspektiv. Kloppenborg, Ladekjær & Pedersen (2018) evaluerede et projekt, som over en fireårig periode (2014-2018) søgte at påklæde sagsbehandlere til bedre inddragelse i deres praksis med udsatte børn. Socialarbejderne fik efter eget udsagn en god forståelse for inddragelsens komplekse afvejninger, men pegede også på, at praktiske udfordringer ift. sagspres og personaleudskiftning kunne stå i vejen for at benytte de tilegnede kundskaber. En sagsbehandler, der ønsker at følge et barn tæt, er nødt til at afsætte tid til yderligere møder og opfølgning. Det forudsætter alt andet lige en reduktion i antallet af sager pr. sagsbehandler, hvilket kun i begrænset omfang fandt sted i forbindelse med projektet. De berørte børn og unge meldte ikke om væsentlige forandringer.

Generelt set har de danske kommuner høje forventninger til, at mere inddragelse på børneområdet kan føre til mere udførlige beslutningsgrundlag, mere målrettede ydelser og styrkelse af børns udvikling, selvværd og selvtillid. Mange kommuner, som har arbejdet aktivt med børneinddragelse, rapporterer om positivt udbytte i tråd med ovennævnte forventninger. Ofte er praksis omkring inddragelse dog inkonsekvent ift. reel indflydelse og efterfølgende opsamling. Visse kommuner, og særligt medarbejdere tæt på praksis, har problemer med at udpege det konkrete udbytte af børneinddragelse (Oxford Research, 2021).

Problematisering

Pedersen (2018) opdeler videnskabelige problemstillinger i fire typer: anomalier, paradokser, handlingsproblemer og normalia. Undersøgelsen her passer formentlig bedst i den sidste kategori – *”en kritisk problematisering af det, der tages for givet”* (Pedersen, 2018: 35). Jeg er personligt skeptisk overfor præmissen om et utvetydigt socialpolitisk gode. Med en lånt amerikansk vending – *there’s no such thing as a free lunch*. At ingen taler om inddragelsens omkostninger betyder ikke, at de ikke eksisterer. Jeg kan ikke lade være med at overveje, hvad regningen for denne frokost mon løber op på, og hvem der ender med at betale den. Der vil som et minimum være offeromkostninger (eng.: *opportunity costs*), idet den valgte strategi udelukker andre mulige tilgange. Dertil kommer, at inddragelse ikke er synderligt velafgrænset. Der findes ingen alment anerkendt definition i teorien, og kommunerne er ikke bundet til bestemte værktøjer eller fremgangsmåder, når børn og unge skal inddrages i egne sager (Monrad & Danneris, 2021). De populære ambitioner om øget inddragelse slår mig derfor som noget uklare; hvad er det mere præcist, man ønsker sig mere af?

Hensigten er ikke at fælde moralsk dom over inddragelse som pejlemærke for god praksis på børneområdet, men at undersøge fænomenet fra en position, hvor udfaldet af en sådan afvejning ikke er givet på forhånd. En sådan tilgang kan åbne mulighedernes dør på klem, hvor særlige kategoriseringer og forståelser har fået selvfølgelig status (Mik-Meyer & Villadsen, 2007). Børneområdet koster ca. 18 mia. kr. om året, og berører direkte ca. 5% af børnetallet (Social-, Bolig- og Ældreministeriet, 2023: 15; Erlandsen, 2015). Det bør være i alles interesse at blive klogere på, hvad pengene går til, og muliggøre en debat om, hvorvidt det er den rette måde at investere i udsatte børn og unges fremtid på. Hvis fantasien ikke rækker længere end til 'mere inddragelse', så risikerer man at overse, at tingene kunne være anderledes – og måske bedre – end de er.

Problemformulering

Undersøgelsen her søger at besvare følgende spørgsmål:

"Hvad karakteriserer kommunale sagsbehandlers konkrete praksis omkring inddragelse af særligt udsatte børn og unge i egne socialsager?"

Afgrænsning

Undersøgelsen er induktiv, hvilket indebærer at begreberne i problemformuleringen ikke er præcist afgrænsede. De valgte formuleringer skal opfattes som "opmærksomhedsbegreber", hvis formål er at lede blikket i en særlig retning (Olsen, Rasmussen & Hansen, 2018). Afsnittet her forstås derfor bedst som en tilnærmelse.

Med "børn og unge" mener jeg aldersgruppen 0-17 år, overensstemmende med Børnekonventionens afgrænsning. Hvad

”udsathed” angår er begrebet ikke fast afgrænset i teorien (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen, 2022: 5-6). Det sidestilles her med at modtage forebyggende kommunale indsatser eller foranstaltninger, inklusive anbringelse. ”Udsatte børn og unge” er altså i nærværende sammenhæng 0-17-årige, der modtager støtteforanstaltninger af deres kommune. Med ordet ”særligt” (udsatte) vil jeg understrege, at min interesse er for den praksis som vedrører de børn, der gøres til genstand for de mest indgribende foranstaltninger fra myndighedernes side. Det er tilsyneladende her, det er mest udfordrende at inddrage, og jeg forestiller mig derfor, at eventuelle problematikker med større sandsynlighed vil træde tydeligt frem. ”Konkret praksis” indikerer interesse for, hvad sagsbehandlere *gør*, ud over hvordan de rationaliserer det.

Metode

Undersøgelsens overordnede mål er at skabe ny viden om børneinddragelse. En klassisk metodologisk modstilling er mellem deduktive og induktive designs. Specialet her placerer sig i den induktive ende af skalaen; empirien er som udgangspunkt styrende for analysen (Olesen, 2018). Forskningsgenstanden (børneinddragelse) ansues principielt som en kompleks, ikke-afgrænset og ikke fuldt forstået størrelse, som kan belyses gennem subjektive perspektiver og meningsdannelser (Olsen, 2018).

Valg og indsamling af empiri

Forud for kontakten til feltet måtte det overvejes, hvilke subjekter (individer) der kunne tænkes at have berøring med fænomenet. Jeg tog udgangspunkt i de lovpligtige børnesamtaler efter bl.a. SEL §48, og ræsonnerede at de aktører, som deltager i disse samtaler, måtte kunne bidrage med relevant information. Det betød som udgangspunkt socialrådgivere, og de unge, hvis liv sagerne drejer sig om. Hertil føjede jeg en tredje gruppe af potentielle informanter, bisidderne, idet børn har ret til at medbringe en bisidder i disse sammenhænge, jf. SEL § 48a og Forvaltningsloven §8. Jeg afgrænsede mine potentielle cases i overensstemmelse med ønsket om indsigt i tunge børnesager, ved at koncentrerede mig om anbringelsessager. Induktive undersøgelser associeres almindeligvis med kvalitative metoder. Denne er ingen undtagelse; jeg valgte at indsamle empiri gennem semistrukturerede interviews.

Kontakt til feltet

Jeg prioriterede i første omgang kontakten til de unge. Af etiske årsager fravalgte jeg mindreårige børn og unge som potentielle

informanter. Qua min interesse for alvorlige sager ville jeg være nødt til at få fat i børn og unge, som stod i en udfordrende livssituation, og jeg var bekymret for, at interviews om et potentielt ubehageligt og smertefuldt forløb kunne volde dem utilbørlig overlast. Derfor valgte jeg at søge efter tidligere anbragte i aldersgruppen 18-30 år.

Jeg udformede et kort dokument, som indeholdt en skriftlig præsentation af mit projekt og en invitation til at deltage. Derpå søgte jeg informanter gennem tre kanaler. For det første henvendte jeg mig til fire væresteder, der har tidligere anbragte som målgruppe. For det andet søgte jeg informanter gennem relevante fora på sociale medier, hvor jeg delte invitationen sammen med en præsentation af mig selv, og gjorde mig tilgængelig for spørgsmål fra gruppens medlemmer. Mit tredje kontaktspor gik gennem en større frivillig organisation, som jeg tidligere har samarbejdet med. Her blev min invitation via en koordinator formidlet ud til en række projekter, som rettede sig mod tidligere anbragte og i flere tilfælde havde dem som frivillige.

Et værested vendte ikke tilbage på min henvendelse. De tre andre sagde ja til at præsentere mit projekt for brugerne, og gøre min invitation tilgængelig. Mine henvendelse til værestederne og den frivillige organisation affødte ingen tilbagemeldinger fra interesserede unge. På de sociale medier var der nogle få interesserede, men ingen faldt indenfor mine ønskede parametre ift. alder og baggrund. Efter ca. ti dage fulgte jeg op på de tre kontaktspor. Jeg fik bekræftet, at mit tilbud var formidlet til de unge på værestederne og til de styrende personer på de frivillige projekter, og sendt en opfølgning ud om, at jeg fortsat manglede informanter. Jeg lagde en tilsvarende melding ud på de sociale medier. Ingen af delene resulterede i nye henvendelser. Jeg var

overrasket over, hvor svært det var at etablere kontakt til feltet, og søgte kritik/feedback på denne undren i de sociale onlinegrupper. En påfaldende tilbagemelding lød, at min henvendelse var ”for kommunal”.

Jeg søgte herpå at etablere kontakt til en anden gruppe af potentielle informanter: bisiddere. Det var en udfordring at indkredse gruppen, da rollen som bisidder principielt kan udfyldes af enhver voksen (bortset fra forældrene), som barnet eller den unge er tryk ved. Jeg valgte at henvende mig til to foreninger, der begge tilbyder gratis, professionelle bisiddere til børn og unge, der ønsker det. Jeg beskrev mit projekt, og anmodede om videreformidling af min invitation til de tilknyttede, frivillige bisiddere. Begge organisationer afviste min anmodning, med henvisning til ressourcepres samt et stort antal lignende henvendelser.

Mit tredje forsøg på kontakt til feltet var rettet mod den sidste gruppe af potentielle informanter, de kommunale socialrådgivere. Jeg kontaktede tre kommuner telefonisk, med det formål at blive klogere på de organisatoriske og praktiske forhold, og dermed (forhåbentlig) øge mulighederne for at finde informanter. I alle tilfælde blev det nævnt, at de relevante afdelinger på var midlertidigt underbemandede, hvilket helt eller delvist kan forklares med, at min henvendelse fandt sted i en ferieperiode. Jeg formulerede derpå en ny skriftlig henvendelse med dette in mente, hvor jeg beskrev mit projekt, mit interesseområde, rammerne for de tænkte interviews, m.v. Jeg fokuserede på at være tydelig i min ramme og mine ønsker, så de kunne tage stilling til henvendelsen i isolation. Herefter rettede jeg skriftlig henvendelse til 29 kommuner, og søgte kontakt til de fungerende ledere på området, med henblik på en videreformidling af min invitation til relevante, tilstedeværende medarbejdere.

Syv kommuner responderede. Fire af disse svar var afslag, mens et handlede om uddybning af min henvendelse (men ikke resulterede i interviews). Svarene fra de to tilbageværende kommuner affødte i alt tre interviews. Jeg fulgte dette op med en anden kontaktrunde, direkte stilet til familieafdelingerne i de 22 kommuner, som ikke havde meldt tilbage på min første henvendelse. Det kom der yderligere tre afslag og et interview ud af. Alle informanter var sagsbehandlere i familieafdelinger. De af afslagene, som kom med en begrundelse, henviste til mangel på personaleressourcer. I sidste ende foretog jeg altså i alt fire interviews med medarbejdere fra tre kommuners familieafdelinger.

Refleksioner over valg af cases

Ifølge Merriam (2015) kan man i skelne mellem to typer cases: tilfældige og overlagte. Idet generalisering sjældent er målsætningen med kvalitativ forskning, vil der oftest være tale om overlagte samples, hvilket kan sammenlignes med at henvende sig til en ekspert. Samples kan udvælges forskelligt, afhængigt af, hvad man søger at indfange; det almindelige, det unikke, maksimal variation m.v. Der vil som regel også være et element af bejlighed i udvælgelsen, hvilket vil sige at man vælger, hvad der er til rådighed.

I nærværende tilfælde ønskede jeg cases, som repræsenterede det almindelige inden for afgrænset området af forvaltningens praksis. Mit indtryk er, at dette lykkedes – informanterne var alle socialrådgivere, og arbejdede med anbringelsessager. Det er dog ganske åbenlyst, at bejlighed (så at sige) var en væsentlig faktor i forhold til, hvilke konkrete cases jeg endte med at undersøge. Jeg afgrænsede mine kategorier af potentielle informanter, men derfra er det nok mest retvisende at sige, at mine samples valgte mig.

Interviews

De fire interviews blev afviklet på de kommunale matrikler, og tog 30-60 minutter. Som nævnt valgte jeg semistrukturerede interviews til dataindsamlingen. Emnet og interesseområdet havde jeg skitseret i min indledende henvendelse til familieafdelingerne. Her havde jeg bl.a. kommunikeret, at min interesse børneinddragelse udsprang af Børnene Først – navnlig tendensen til at ville inddrage yngre børn end tidligere, og øge betydningen af børnenes bidrag til sagsbehandlingen (Social- og Ældreministeriet, 2021). Jeg fremhævede en nysgerrighed i forhold til inddragelse af yngre børn, og hvilke udfordringer og dilemmaer, som det kan bringe med sig. Yderligere formidlede jeg, at hensigten var en fri samtale om emnet med fokus på deres professionelle perspektiver, og at mine medbragte spørgsmål var tænkt som guidende, frem for styrende. Alle interviews blev optaget, og i et enkelt tilfælde blev samtalen fulgt op af et yderligere spørgsmål pr. mail fra undertegnede, som knyttede sig til en bemærkning fra informantens side, efter optageren var blevet slukket.

Det anses for god praksis at *briefe* og *de-briefe* informanter hhv. før og efter et interview. Briefing handler om rammesætning, mens debriefing handler om en passende afslutning (Olsen, 2018). I lyset af de tidlige meldinger om ressourceknaphed prioriterede jeg at være tidseffektiv, og overleverede så meget information som muligt skriftligt før interviewet. Briefingen foregik hovedsagelig via en opfølgende mail, som jeg sendte til de informanter, der havde vist interesse. Her supplerede jeg min første henvendelse med praktiske informationer om opbevaring af data, nødvendigheden af et samtykke, min hensigt om at optage interviewet, m.v. Jeg indledte interviewene ved at spørge, om der var dukket spørgsmål eller

undren op i den forbindelse. En informant ønskede uddybelse af det påkrævede samtykke til dataopbevaring og -anvendelse. Mit indtryk var, at alle informanter havde forståelse for rammen. Alle informanter gav skriftligt samtykke til opbevaringen og anvendelsen af deres data i forbindelse med specialet.

Jeg anvendte en interviewguide med ni spørgsmål (Bilag 1). Guidens struktur blev fulgt forholdsvist tæt i et enkelt interview, og spillede en mere tilbagetrukket rolle i de andre (alle spørgsmål blev berørt, men informanterne påvirkede i højere grad samtaleens gang). Mine målsætninger var som følger:

- At opnå forståelse for, hvordan informanterne forstod børneinddragelse, og hvilken praksis de knyttede hertil.
- At få indblik i konkrete erfaringer med inddragelse af børn i svære sager – med opmærksomhed på forståelsen af og grænsedragningen mellem vellykket versus fejlslagen inddragelse.
- At opnå indsigt i, hvordan informanternes tilgang til inddragelse havde udviklet sig over tid.

Jeg var som interviewer særligt opmærksom på at være oprigtigt nysgerrig, og at få praktiske eksempler på generelle betragtninger (Olsen, 2006; Olsen, 2018).

Interviewet blev rundet af med en debriefing bestående af en kort opsamling på samtalen, praktiske forhold vedr. evt. opfølgende kontakt, samt en stor tak for hjælpen. I et enkelt tilfælde kontaktede jeg en informant for uddybelse af en bemærkning fremsat i denne forbindelse, og fik samtykke til at benytte svaret som del af den indsamlede empiri. En informant takkede ja til mit tilbud om at se det færdige speciale.

Analysestrategi

Min indledende bearbejdning af empirien handlede om at danne et overblik. Alle interviews blev gennemgået og transskriberet. Jeg havde gennem interviewene været opmærksom på at bede om eksempler, når informanterne fremsatte generelle pointer eller observationer om tematikken inddragelse, og jeg valgte her at adskille praksisfortællingerne fra resten af det indsamlede interviewmateriale. Derpå lavede jeg tematisk kodning af de fire interviews, minus praksisfortællingerne – en form for kursorisk ”indholdsfortegnelse” for de diskuterede emner. Efterfølgende blev praksisfortællingerne underkastet en tilsvarende tematisk kodning. Hensigten med at adskille delene af empirien var, så vidt muligt, at kunne koble generelle betragtninger og praktiske eksempler sammen i analysen, og dermed sikre, at de fremanalyserede temaer rent faktisk afspejlede praksis frem for abstrakte refleksioner.

De fire interviews rummede fortællinger om i alt 20 sager. 15 af informanternes fortællinger handlede om børn og unge, som var anbragt på institution, i plejefamilie eller (i et enkelt tilfælde) på en skole. To unge boede hjemme; en havde rømmet sit tidligere opholdssted og var søgt hjem, mens den anden (så vidt vides) ikke havde været anbragt. En ung var i efterværn. For de tilbageværende to børns vedkommende var boligsituationen ikke ekspliciteret. I tre fjerdedele af historierne blev børnenes alder oplyst, og lå jævnt fordelt mellem 7 og 16 år, bortset fra den unge i efterværn, som var 21 år. I en fjerdedel af historierne var børnenes alder ikke oplyst. Enkelte fortællinger refererede til forløb, som strakte sig over flere år, og rummede dermed en uklarhed ift. barnets alder på tidspunktet for beskrevne hændelser, men lå i alle tilfælde i intervallet 7-16 år. Jeg frasorterede fortællingen om den 21-årige i efterværn, såvel som 3 andre fortællinger der efter min vurdering var irrelevante for

projektets problemstilling. Enkelte fortællinger refererede til et antal separate hændelser vedrørende samme sag; disse valgte jeg at dele op, og behandle som adskilte fortællinger. Slutresultatet var 22 konkrete eksempler på situationer i informanternes praksis, som vedrørte inddragelse af børn i aldersgruppen 7-16 år, som enten var anbragt, eller hvor informanterne vurderede, at grundlaget var til stede (bortset fra en enkelt sag, hvor spørgsmålet om anbringelse ikke blev eksplicit italesat).

Jeg tog udgangspunkt i praksisfortællingerne og gennemgik dem for at se, om særlige betragtninger, problemstillinger eller dilemmaer gik igen på tværs – altså om der kunne indfanges noget fælles i krydsfeltet mellem dem. Med udgangspunkt i hvert potentielt tema vendte jeg tilbage til de hele interviews og søgte efter betragtninger, som knyttede sig til det givne tema (bekræftende eller udfordrende). Nogle temaer blev frasorteret ud fra betragtninger om, at de var underbelyste i empirien, eller ikke udgjorde en overbevisende, sammenhængende narrativ i kombination; her er selvsagt tale om flydende grænser baseret på min vurdering. Processen resulterede i de temaer, som fremgår af analysen. Bearbejdningen af hvert tema bestod af en løbende bevægelse mellem de abstrakte betragtninger og praksisfortællingerne i interviewene. Analysens konklusioner er resultaterne af disse 'dialoger'.

Kvalitetsbeskrivelse

Kvalitative undersøgelser må ligesom andre designs møde visse standarder for validitet og reliabilitet (Olsen, Hansen & Rasmussen, 2018). I kvalitativt regi er det dog debat om, hvilke standarder der kan og bør anvendes. Et greb som kan benyttes til at øge validiteten, er proceduremæssig transparens. En anden strategi er at spørge informanterne, om fortolkningen afspejler deres subjektive

perspektiver; dette er dog også blevet kritiseret som en potentiel trussel mod validiteten, da det kan føre til, at forskeren ender med at være loyal overfor informanternes interesser frem for empirien (6, Perri & Bellamy, 2012). Jeg har søgt at skabe transparens ved at beskrive forudsætningerne for analysen, herunder tilvejebringelsen af empirien samt mine forestillinger om feltet, og ved at give direkte citater en prominent plads i analysen. Jeg har i nærværende tilfælde ikke søgt bekræftelse af mine slutninger hos informanterne. Grunden er pragmatisk: jeg havde store vanskeligheder med at få adgang til området, og var bekymret for, at krav om yderligere investering af tid ville resultere i afslag.

Det er generelt et åbent spørgsmål, hvorvidt analyser som denne skaber viden, der afspejler virkeligheden i en bredere forstand (i dette tilfælde på børneområdet), eller om der er tale om partikularistisk indsigt (6, Perri & Bellamy, 2012). Det kan jeg ikke svare på – dels fordi analysen er baseret på fire cases, dels fordi min egen horisont farver konklusionerne. Analyseprocessen er i betydelig grad intuitiv, og intuition er ikke en universel størrelse. Jeg har søgt at indfange generelle tendenser i den forstand, at jeg i analysen har fokuseret på temaer, som gik på tværs af de forskellige interviews. Spørgsmålet om generaliserbarhed har dog ikke spillet nogen større rolle (hvad det sjældent gør i sådanne undersøgelser); succeskriteriet har nærmere været inspireret af følgende betragtning, fremsat i konteksten af en diskussion af perspektivistisk viden:

”Nærværende redegørelse bør bedømmes ud fra dens konsistens, klarhed, fuldstændighed og – først og fremmest – ud fra dens evne til at overbevise.” (Dean, 2006: 42).

Målet har således været at levere et overbevisende svar på problemformuleringen. Det har jeg forsøgt at gøre ved at lægge

særlig vægt på praksisfortællingerne, informanternes egne ytringer, og ved at være eksplicit ift. mine forudsætninger for at drage de slutninger, jeg gør.

Et andet aspekt af kvaliteten vedrører svarets tilstrækkelighed – altså om det spørgsmål, der stilles, er besvaret helt eller delvist (Olsen, Hansen & Rasmussen, 2018). I nærværende tilfælde tvivler jeg på, at en udtømmende besvarelse er mulig (spørgsmålet er meget åbent), men det var heller ikke hensigten. Formålet med undersøgelsen var at blive klogere på den praksis, som knytter sig til børneinddragelse i en forvaltningskontekst. Jeg vil mene, at undersøgelsen indfrier kriteriet om tilstrækkelighed, da analysen peger på dimensioner af den nuværende inddragelsespraksis, som synes underbelyste i den eksisterende litteratur og debat.

Teoretiske perspektiver på inddragelse

Undersøgelsen er induktiv; det er empirien der styrer analysen, og ikke en teoretisk ramme. Med det sagt er der ikke tale om en komplet naiv tilgang til fænomenet børneinddragelse. Som nævnt i problemfeltet findes der ikke en alment anerkendt definition af inddragelse i teorien. Visse teoretiske modeller fremhæves dog relativt ofte i undersøgelser og i litteraturen om børneinddragelse. Min bevidsthed om disse modeller præger min opfattelse af feltet på lige fod med personlige erfaringer, viden om eksisterende undersøgelser, m.v., men deres præg kan også være indirekte, idet de kan informere andre undersøgelser og tænkning på området; den vidensindsamling af Bengtsson & Henze-Pedersen (2022) som jeg henviste til i problemfeltet er fx struktureret på baggrund af Lundys model, som præsenteres nedenfor. Litteraturen er således med til at rammesætte forståelsen af fænomenet, selv hvis den ikke indgår som styrende element i analysen (Merriam, 2015).

Dette afsnit redegør for de teoretiske forestillinger, som former min tilgang til fænomenet inddragelse: dels egne personlige erfaringer og perspektiver, dels to indflydelsesrige modeller for børneinddragelse.

Videnskabsteoriske overvejelser

Kvalitativ forskning hviler på en konstruktivistisk grundlag; det bygger på en forestilling om, at viden konstrueres af mennesker i deres omgang med aktiviteter, erfaringer eller fænomener. I denne optik er viden lig med mening. Den grundlæggende ambition er at forstå, frem for at forklare. Kvalitativt arbejde, som ikke forpligter sig yderligere i epistemologisk forstand, kan betegnes som "basale, generiske eller fortolkende" undersøgelser (Merriam, 2015). Nærværende undersøgelse kan opfattes som et eksempel på sådant

'basalt' kvalitativt arbejde, men jeg vil dog fremhæve Gadamer's filosofiske hermeneutik som en særlig inspirationskilde.

Den mest væsentlige tese i Gadamer's hermeneutik er, at verden ikke kan tilgås naivt. Forskerens for-forståelser er selve betingelsen for at kunne erkende et felt, og forud for enhver bevidst refleksion vil man have en særlig for-forståelse og have fældet visse (for-)domme om det, man står overfor; disse udgør tilsammen "forståelseshorizonten". Viden anskues som perspektivistisk, forskeren som medskaber af den viden, der produceres, og en redegørelse for forskerens horisont som en nødvendig del af den videnskabelige formidling. Fra dette ståsted er forskningens mål er (så vidt muligt) at opnå forståelse for informanternes forståelseshorisonter, og ny viden er produktet af dialektik (samtale) mellem forskerens fordomme og nye erfaringer, som opnås gennem undersøgelsesprocessen – en såkaldt "horisontsammensmeltning" (Gilje, 2017; Juul & Pedersen, 2012). Gadamer ønskede at bruge sin tilgang til at udskille bevaringsværdige fordomme fra det modsatte. Denne sidste del af teorien opfattes som problematisk, og jeg vil ikke gøre sådanne bestræbelser her (Gilje, 2017). Jeg vil dog, med inspiration fra Gadamer, redegøre for min egen for-forståelse af inddragelse af udsatte borgere.

Egen forståelseshorisont

Min overordnede holdning til inddragelse er, at jeg er skeptisk. Jeg var selv udsat ung, og oplevede det offentlige som en serie af rigide fora, hvor min rolle nærmest var defineret før jeg trådte over dørtærsklen. Mange professionelle lod mig komme til orde, men svarene syntes kun at have vægt, når de korresponderede med målsætninger, som alligevel skulle forfølges. Forsøg på at overskride de givne kategoriseringer og forventninger blev ofte mødt med

skepsis – påfaldende nok også i situationer, hvor mine egne ønsker oversteg fagpersonens forventninger. Således syntes inddragelsen at afhænge af, at jeg godtog på forhånd givne præmisser og begrænsninger, som jeg ikke nødvendigvis var villig til at slutte fred med. I flere tilfælde endte jeg med at tackle problemer på egen hånd, fordi systemet kun ville tilbyde hjælp, hvis jeg var villig til at sænke ambitionsniveauet. De oplevelser har jeg svært ved at lægge fra mig, når inddragelsens goder prædikes.

Senere blev jeg socialpædagog og erfarede, at handlerummet på den anden side af bordet rummer sine egne begrænsninger. Det meste af mit arbejdsliv havde jeg relativt stor frihed – men der findes normer for, hvad socialpædagogik er og hvad socialpæagoger gør, og dem gør man klogt i at respektere, hvis man vil tages alvorligt (og i yderste instans, beholde sit arbejde). Jo længere jeg arbejdede, jo tungere syntes pragmatikken at veje. Mine professionelle oplevelser kom som en overraskelse. Fra klientsiden havde jeg set en magtposition, hvor man kunne præge rammerne for det sociale arbejde. Som professionel følte jeg endnu en gang, at jeg var trådt ind i en prædefineret rolle i et rigtigt forum. Min oplevelse var, at inddragelse oftest mere havde karakter af forhandling og overtalelse. Den overordnede retning var sjældent til diskussion; den kunne læses i handleplanen.¹ Jeg oplever sjældent, at debatten om inddragelse forholder sig til de professionelle rammebetingelser for at kunne inddrage og til de incitamentsstrukturer, som knytter sig til det. Det er meget fint, at jeg som professionel skal inddrage en borger – men hvis borgeren og chefen stiller uforenelige krav, så lytter jeg til den, der betaler min løn.

¹ Paradoksalt nok syntes de største indrømmelser at blive givet, når borgere *ikke* ville indgå i inddragelsens forhandlinger.

I erstatningsretten arbejdede man tidligere med konstruktionen "bonus pater familias" – den gode familiefader. Bonus pater repræsenterede almindelig, sund, borgerlig fornuft, og hans tænkte handlinger fungerede som målestok for ansvarlig adfærd. Jeg anskuer socialområdet som hjemsted for et galleri af tilsvarende konstruktioner: det gode udsatte barn, den gode socialpædagog, den gode psykiatriske patient, og så fremdeles. Min gennemgående oplevelse er, at man i enhver position vurderes ud fra, hvorvidt man spiller rollen tilfredsstillende eller ej. En ramme, som ikke rummer muligheden for overskridelse af positionernes arketyper/roller, opfatter jeg ikke som et sted, hvor reel inddragelse kan finde sted. Her vil jeg nærmere karakterisere inddragelsespraksis som en åbning for udøvelse af 'blød magt' (overtalelse, m.v. – i modsætning til eksplicit magt som fx tvang), hvis formål er at legitimere magten med et samtykke hvor det lader sig gøre.

Jeg vil ikke afskrive inddragelse som negativt pr. definition. Det er i min optik et neutralt værktøj, som en stat kan benytte sig af eller lade være i sine interaktioner med borgere. Jeg har selv erfaret i professionelt regi, at inddragelse kan medvirke til at skabe resultater, som både myndighed og borger er glade for. Min bekymring er, at en naiv opfattelse af inddragelse som et entydigt gode risikerer at camouflere faldgruberne. Ligeværdighed mellem myndighed og borger er et ideal – ikke en realitet. En forvaltning, som ikke medtænker hvordan værktøjet inddragelse kan anvendes til skade for borgeren, efterlades efter min mening vidt åben for at gøre det.

Harts deltagelsesstige

En teoretisk model for børneinddragelse som har haft stor indflydelse, er Roger Harts deltagelsesstige (se fx Børnerådet, 2016;

KL, 2016). Stigen har otte 'trin'. De tre nederste illustrerer forskellige former for ikke-inddragelse, mens de fem øvre trin peger på voksende grader af inddragelse. Trinene er som følger (Hart, 1992):

Ikke-inddragelse

- Trin 1: "*Manipulation.*" Børn bruges som talerør for sager, de ikke forstår, eller konsulteres uden tilbagemeldinger (så børnene ikke ved, hvordan deres input bruges). Hart peger også på, at afstemninger kan have karakter af manipulation, da børnene kan mangle forudsætningerne for at forstå konteksten for spørgsmålene.
- Trin 2: "*Decoration.*" Børn fungerer som reklame for et givent tiltag, fx ved at give dem t-shirts.
- Trin 3: "*Tokenism.*" Situationer, hvor børn tilsyneladende høres, men hvor rammen er tilrettelagt på en måde, som reelt ikke gør det muligt at formulere egne holdninger.

Inddragelse

- Trin 4: "*Assigned but informed.*" Børn forstår hensigt og baggrunden for et projekt, deres rolle er begrænset men meningsfuld, og de har meldt sig frivilligt på baggrund af tilstrækkelig information.
- Trin 5: "*Consulted and informed.*" Som ovenfor, men hvor børnene har indflydelse på udformningen af projektet.
- Trin 6: "*Adult-initiated, shared decisions with children.*" Et projekt, som igangsættes af voksne, men hvor beslutninger træffes i samråd med børnene.
- Trin 7: "*Child-initiated and directed.*" Projekter, som både startes og forvaltes af børn.

- Trin 8: “*Child-initiated, shared decisions with adults.*” Projekter, som startes af børn, men hvor beslutningerne træffes i samråd med voksne.

Harts model har fungeret som inspiration for flere lignende modeller, og spillet en stor rolle i diskussion om børneinddragelse (Jensen, 2014: 84; Friis, 2021). Et interessant element i Harts model er, at mens børn har initiativret på begge stigens to øverste trin (syvende og ottende), så har de på syvende trin den fulde beslutningskompetence, mens de på ottende, øverste trin træffer valg i samråd med voksne. Dette har været kritiseret fra flere sider (Hart, 2008). Hart selv kommenterer (2008: 24, fremhævninger fra originalteksten):

“The highest possible degree of citizenship in my view is when we, children or adults, not only feel that we can initiate some change ourselves but when we also recognise [sic] that it is sometimes appropriate to also invite others to join us because of their own rights and because it affects them too, as fellow-citizens. When people recognise [sic] the rights of others to have a voice and involve them, then this, in my mind, is morally superior to children being ‘in-charge’.”

Hart udtrykker i den senere tekst (2008) en vis ærgrelse over, at hans stigemodel er blevet taget så bogstaveligt (navnlig det sekventielle element i at bevæge sig ‘fra trin til trin’), og fremhæver meritterne ved en ”stillads-model” med fokus på de sociale strukturer, som inddragelse finder sted indenfor.

Lundys model for inddragelse

Et indflydelsesrigt eksempel på en sådan ikke-sekventiel model kommer fra Laura Lundy (2007). Modellen fremhæver fire overlappende dimensioner: børn skal tilbydes sikre, inkluderende

muligheder for at udforme og udtrykke deres perspektiver ("Rum"), hjælp til at fremføre dem ("Stemme"), modtageren skal lytte til det de siger ("Publikum") og der skal handles på børnenes perspektiver, inden for rimelighedens grænser ("Indflydelse"). Rum/Stemme overlapper til dels, og det samme gør Publikum/Indflydelse. Elementerne rummer en logisk, kronologisk orden, men skal anskues som et dynamisk felt af hensyn, som praktikerne kontinuerligt bør forholde sig til (Bengtsson & Henze-Pedersen, 2022; Europakommissionen, u.å.). De beskrives som følger (Lundy, 2007):

- *Rum*: man bør tage proaktive skridt for at opmuntre børn til at ytre deres meninger, herunder spørge til hvad de føler sig påvirket af, og om de har lyst til at medvirke til beslutninger omkring det. "Rum" indebærer også barnets ret til at fravælge inddragelse; Lundy nævner i denne forbindelse en gruppe marginaliserede unge, som udviste 'konsultationstræthed' ifm. en undersøgelse (2007: 934). Børn skal kunne ytre sig uden risiko for irettesættelse eller repressalier.
- *Stemme*: børn har ret til at ytre sig frit, og bør hjælpes hermed. Det indebærer opmærksomhed på forudsætninger for meningsfuld deltagelse – herunder tilstrækkelig tid til at forstå emnerne, og børnevenlig dokumentation og information.
- *Publikum*: den voksne tilhører er forpligtet til at 'lytte' og ikke blot 'høre' barnet. Lytning forstås her som behørig opmærksom, også på non-verbal kommunikation.
- *Indflydelse*: en opfordring til at tolke børns udmeldinger i et generøst lys, som fordrer "empowerment" frem for begrænsning af muligheder. Lundy peger her på tokenisme

og dekorativ deltagelse (jf. Harts model) som eksempler på uønskede scenarier (2007: 938).

Lundy pointerer, at børneinddragelse kan have transformativt potentiale; hvis børn inddrages i fuld overensstemmelse med hensigten i Børnekonventionens art. 12, vil andre fundamentale rettigheder følge "naturligt". Dette kan indebære en ændring af de organisationer, som inddrager (2007: 940).

Perspektiver på inddragelsesmodellerne

Jeg vil fremhæve, at begge modeller sigter mod kollektiv inddragelse (hvor børnene agerer repræsentanter for en større gruppe), frem for individuel (som går på egne socialsager) (Børnerådet, 2016: 9-10). Hart (1992) og Lundy (2007) tager udgangspunkt i Børnekonventionen, og deres modeller er tænkt som værktøjer til at evaluere og øge børns deltagelse i de demokratiske samfund, som de er borgere i. Lundys arbejde er mere målrettet end Harts; hendes arbejde udsprang af et ønske om at identificere barrierer for inddragelse af børn i uddannelsessystemet, og resulterede i en teoretisk model for inddragelse, som henleder opmærksomheden på forudsætningerne for at kunne inddrage elever i sådanne fora. Modellernes udbredelse er ubestridelig, men deres anvendelighed i forhold til at forstå inddragelse af individuelle udsatte børn og unge i egne socialsager er et åbent spørgsmål.

Analyse

En indledende bemærkning: analysen indeholder mange citater. Jeg har søgt at gengive dem som de blev sagt. I nogle tilfælde har jeg valgt at foretage en vis sproglig oprydning af hensyn til læsbarheden, navnlig ved at fjerne fyldord og gentagelser. Alle person- og stednavne er udeladt af hensyn til de berørte, og visse citater er omskrevet i mindre grad for at opretholde anonymiteten.

Jeg har i varierende grad henvist til målgruppen (dvs. udsatte børn og unge) som børn, barnet, børn og unge, de unge, m.v. Det skal ikke tages for bogstaveligt; mit hovedsagelige hensyn har været sproglig variation.

Tema I: Relationen til barnet

Modstand og ikke-inddragelse

En grundpræmis i det senmoderne børnesyn, som inddragelsens prominens hviler på, er at anskue børn som ligeværdige og samarbejdsvillige væsener (Bryderup, 2015). Interviewene viser, at virkeligheden ofte er mere kompleks, når det drejer sig om de sværeste sager på børneområdet. Det er ikke alle udsatte børn og unge, som ønsker at samarbejde med myndighederne om deres socialsager. Interviewene indeholder flere fortællinger om børn og unge, som eksplicit afviser eller konsekvent afbryder samtaler med socialrådgiveren, når de forsøger at tale om ting, som er "svære".

Sagsbehandlerne har mulighed for ikke at afholde inddrage et barn, hvis der er behørig grund herfor – og her har man, som en informant pointerer, en del fleksibilitet. I de situationer tilvejebringes barnets perspektiv ad anden vej, fx ved at tale med de pædagoger, som er omkring barnet. I en sag, hvor barnet ikke ville tale med socialrådgiveren, endte man med at tilvejebringe barnets perspektiv

gennem samtaler med familiebehandlere og lærere. En informant fortæller, at sådanne samtaler kan være med til at åbne op for dialog med barnet, hvis de finder sted inden for hørevidde, da barnet så ofte vil blande sig i samtalen. En anden bemærker, at dokumentation af barnets modstand også tjener til sagens belysning, og reflekterer: *"Man kan jo ikke altid have en reel relation til et barn, der har det svært."* En informant pointerer i tilknytning til en sag, hvor den unge var meget vred på informanten, at: *"Det er en ret at blive inddraget, det er ikke en pligt, og der er masser af andre omkring hende, som jeg hellere vil have, hun bruger krudt på at opbygge relationer til."*

Også i situationer med mindre eksplicit modstand, kan bestræbelserne på samtaler opleves som problematiske:

"... Jeg [har] oplevet rigtig mange børn, hvor det hænger dem langt ud af halsen at skulle tale med en sagsbehandler. Fordi – de får ligesom udstillet, jeg er ikke normal, det her er noget ganske særligt, og jeg er anbragt, og så kommer der en dame, som ikke kender mig, som bare skal tale med mig hvert halve år. Så det er et perspektiv, som virkelig er et dilemma, i forhold til, at jeg godt kan få følelsen som sagsbehandler, at vi kommer og plager børnene med – nu skal vi have de her samtaler, fordi det står i loven."

I de ovennævnte tilfælde sammenkobles de kommunikative vanskeligheder med en mangelfuld/fraværende relation mellem barn og rådgiver. Etableringen af en relation med et udsat barn kan rumme udfordringer:

"Det er jo rigtig svært at inddrage et barn, hvis et barn ikke har tillid til en, og ikke tør tale med en om det, ikke. Og det sker jo ofte, fordi børn de måske har nogen dårlige erfaringer med voksne... dels fra deres forældre, men måske har de også oplevet, at de har været irriterende for læreren i skolen, ikke. [...] Så de har kun måske nogle negative oplevelser med den

voksne, ikke. Så kan det jo godt tage noget tid... At få den tillid, så man kan inddrage det her barn."

Betragtningen peger på, at barnets relation til socialrådgivere og andre eksisterer ikke i et socialt og erfaringsmæssigt vakuum, men indskrives i en historie. Interviewene rummer talrige eksempler på børn, som er blevet eksponeret for vold, stofmisbrug og diverse overgreb fra voksne i løbet af deres korte liv. En informant reflekterer i relation til en konkret fortælling, hvor den unge komplet har afvist myndighedernes kontaktforsøg: *"Hun har ikke nogen oplevelse af, at voksne rent faktisk vil hende det godt, vel? Grundlæggende. Fordi de vælger – mor vælger alkohol, far vælger venner og noget andet. Og så kommer jeg der som andensortering."*

En informant reflekterer i forhold til en anden sag:

"Og der også er nogle store problematikker i hjemmet. Så der er ikke noget at sige til, at den pige ikke har tillid til voksne. Hun har så mange traumer med sig. Så det er en helt naturlig reaktion jo... på et hårdt liv, kan man sige, ikke. Og en hård start på livet."

De negative erfaringer er ikke nødvendigvis blot noget, der alene knytter sig til i barnets fortid – de kan være aktuelle, og kan indebære en risiko for meget voldsomme konsekvenser:

"At skulle tale med et barn, som er udsat for vold i hjemmet hos forældrene, for eksempel. Man kan lige forestille sig, at det barn der – der kommer en fremmed en, og skal tale med det – 'hvordan har du det?' Og hvordan kan et barn sætte ord på det? Det er jo dybt afhængigt af sine forældre. Og kan ikke bare... det er ikke altid muligt at få de oplysninger, vi gerne vil have."

Fra et idealistisk, demokratisk perspektiv er inddragelse et gode, men for et udsat barn kan det være risikabelt at lade sig inddrage og være ærlig overfor en myndighedsperson: [...] *det placerer dem i*

klaskehøjde. Hvis de åbner sig for os, ikke. De kan have lærere, der synes de er åndssvage eller ser tingene forkert. De kan have forældre, som bliver sure over, de udleverer deres privatliv, eller... altså, så hvis ikke de har tillid til os, så er det ikke værd at løbe den risiko for dem.”

En informant reflekterer:

”Mange gange så har jeg bare lyst til at sige – at skrive i journalen, jamen barnet sidder i det her dilemma her, på grund af den situation, så vil man ikke eksponere barnet for at blive stillet de her spørgsmål – hvad gør far egentlig derhjemme, når man ved, at barnet ligesom bliver gennemtvævet, ikke?”

Situationer, hvor barnet nægter at tale med socialrådgiveren eller jævnligt afbryder samtalerne, synes dog at være ualmindelige. Som en informant siger – *”de fleste børn vil gerne snakke med deres socialrådgiver.”* Praksisfortællingerne synes at understøtte denne betragtning. Det er dog ikke alle samtaler og relationer, som er ønskværdige fra det professionelle perspektiv; en informant peger fx på risikoen for, at man som socialrådgiver ender som ”gavebod”. En vigtig arbejdsopgave synes at bestå i formidlingen og afgrænsningen af socialrådgiverens praktiske rolle og råderum overfor barnet. Interviewene indeholder adskillige eksempler på, at børn fremsætter ønsker, som ligger udenfor socialrådgiverens råderum. Nogle er af materiel karakter:

”Det er et dilemma i forhold til inddragelse af børn, når man så spørger dem, hvad ønsker du dig – jamen jeg vil gerne have en Supra² [...], fordi den kører godt og gør glad, ikke. Altså... det vil jeg jo ikke kalde inddragelse.”

² En sportsvogn.

Det kan også dreje sig om ønsker knyttet til forhold i barnets hverdag. En af de indledningsvis nævnte konflikter bundede i barnets ønske om et skoleskift. Det havde sagsbehandleren efter eget udsagn ikke indflydelse på – men dette kunne hun ikke formidle til barnet, som var vredt over, at ønsket ikke blev imødekommet. Samtalerne var derfor brudt sammen. Begge eksempler synes at pege på vigtigheden af, at få kommunikeret til barnet, hvilke typer ønsker, der er 'meningsfulde' i konteksten af en samtale med en socialrådgiver. Som en informant siger: *"Vær tydelig, gennemsigtig. Hvad er det, jeg kan hjælpe dig med, hvad er det, jeg ikke kan hjælpe dig med."* Dels for at skabe rammerne for tilvejebringelse af sagsrelevant information, dels fordi fejlkommunikation – som det sidste eksempel illustrerer – rummer et potentiale for konflikt.

Tryghed, tillid og tilgængelighed

Den relation mellem sagsbehandler og barn, som informanterne beskriver som ønskværdig, er karakteriseret af, at barnet er trygt ved og har tillid til rådgiveren. Strategier for opbygningen af en tillidsfuld relation berøres talrige gange i empirien. Flere informanter fremhæver det vigtige i at møde børnene, hvor de er trygge. Det kan indebære at afholde børnesamtaler hvor børnene bor, i stedet for at gøre det på kommunen – som en informant siger: *"Jeg tager faktisk rigtig tit hjem til børnene. Især de lidt større børn, og så har jeg samtale på deres værelse. Fordi der er de trygge. De er sgu ikke særligt trygge når de kommer herop, vel?"* En anden informant fremhæver dog, at der er stor forskel på børn, og at nogle er ganske trygge ved at tale i de kommunale rammer. Nogle foretrækker at det foregår på skolen, mens andre absolut ikke ønsker det, fordi de føler, at det er pinligt. Samtaler kan også foregå på en legeplads eller under en gåtur – det væsentlige synes at være, at tage udgangspunkt i barnets ønsker,

hvis de foreligger. Dette griber også ind i spørgsmålet om tillid, da det viser barnet, at rådgiveren *"bruger det de siger til noget."* Uden denne tro *"har de jo ingen grund til at sige noget til os"*, som en informant formulerer det.

Mødernes hyppighed spiller også en rolle for etableringen af en tryk relation med barnet: *"Når du kommer flere gange, så får børnene nemmere ved at tale med dig."* En informant fortæller, at de i den pågældende kommune har praktiseret at følge op oftere end lovgivningen foreskriver:

"... og så får man jo faktisk et rigtig tæt forhold til de her børn, ikke. Og på den måde er det jo rigtig godt, når man skal inddrage dem... at de har en relation til en, så de ligesom tør sige deres mening."

I en konkret sag om en ung, der har forladt sit anbringelsessted og er søgt hjem til sin svært syge mor, fylder de løbende samtaler meget i arbejdet:

"Vi har haft mange samtaler med hende. Jeg vil sige, ud over hvad der måske ligger i min funktion. I forhold til, hvad kunne hun godt tænke sig. [...] Fordi vi bliver ved med at arbejde med det... så kommer [hun] mere og mere i kontakt med... hvad kunne hun have lyst til. Og får mere og mere tillid til, at hun rent faktisk kan sige det." En informant opsummerer: *"Vis dem, hvem du er. Vær ikke bange for at fortælle lidt om dig selv. Prøv på en eller anden måde at overbevise dem om, at man vil dem. Det tror jeg er det allervigtigste. [...] Og at man er der, og man vil dem, og de kan ringe."*

Den sidstnævnte pointe – at de unge kan ringe – går igen i tre af de fire interviews. En informant fortæller:

"Det er måske lidt atypisk, men jeg gør sådan... børn og unge, fra måske en 13-års-alder eller sådan noget, [...] der giver jeg faktisk børnene, altså de anbragte børn, der giver jeg dem mit nummer. Mit arbejdsnummer. Og

inviterer dem til, at hvis de synes der er nogle ting, der er svære, eller et eller andet, så kan de henvende sig til mig. Jeg er ved at være lidt i tvivl, om det er en god ide [griner]. Men det benytter de sig jo så af. Så jeg bliver inddraget mere i deres liv, men de bliver så også inddraget mere i mine beslutninger, fordi jeg får et større kendskab til det.”

Telefonkontakten optræder i flere praksisfortællinger – fx en fortælling, hvor en anbragt ung kontakter informanten fra en lejrskole, som hun ikke trives på. Her hjalp den direkte forbindelse til sagsbehandleren den unge med at få rettidig hjælp i en konkret situation. Den unge vil hellere besøge en veninde, og kan ikke få tilsagn af lejrpersonalet:

”Hun vil gerne besøge en veninde, og så prøver jeg ligesom at formidle det. Og den første jeg fik i røret, han var IT-nørd, det var ham der havde lavet den her camp med det her gamer-halløj, så han havde ikke rigtig særlig meget forståelse for det. Så han sagde, jeg tror jeg får en pædagog til at ringe. Og så det med at videreformidle – hvad er det, der er aktuelt for hende lige nu, hvad er det der rør sig, hvad er det vi arbejder på... og det skal selvfølgelig også tages med i sådan en lejr.”

En informant opfatter de unges henvendelser på telefonen som tegn på, at det er lykkedes at skabe en tillidsfuld relation, og giver et eksempel på, hvordan et barn profiterede af at kunne kontakte sin sagsbehandler direkte:

”[Jeg sad] tilfældigvis på en restaurant en fredag aften, og havde glemt at slukke min arbejdstelefon. Og så får jeg en SMS fra en 10-årig pige – ”mor er fuld. Hjælp.” [...] Og hun fik rakt ud. Så de samtaler jeg havde haft med hende, var nok til at hun tænkte – okay, hende der, hun kan hjælpe mig. Så jeg fik jo fat i døgnvagt og fik nogen til at køre derud med det samme og sådan noget, ikke. Det syntes jeg var en super fed oplevelse, det der med, og det har jeg også fået mange gange siden, det der med, når

børn og unge de selv sender en SMS. Det er for mig tegn på, at det lykkedes.”

Telefonsamtalerne kan ses som et udtryk for tilgængelighed – men det kan også tolkes som en effektiviseringsstrategi ift. inddragelsen. Flere informanter peger på, at de grundet ressourcepres ikke er lige så 'kørende' (ud til børnene) som tidligere. Travlhed kan, som en informant peger på, gå ud over inddragelsens kvalitet:

”I al travlheden og med alle de mange krav og forventninger til sagsbehandlingen, kan en børnesamtale godt komme til at blive et punkt på dosmersedlen/ bucket listen som bare skal have et flueben. Således er der i travlheden risiko for, at barnets holdning ikke inddrages optimalt fordi børnesamtalen også bliver opfattet som en lovgivningsbestemt forpligtelse, der skal fremgå af sagen, og når den gør dét, så er der jo styr på sagen.”

En telefonsamtale kan betyde, at man kan sætte et sådant 'flueben' – men i den telefoniske kontakt kan nuancer gå tabt. Ikke al kommunikation er verbal, og en praksis som vægter verbal formåen kan potentielt ekskludere børn, som ikke er stærke på dette område:

”... det ikke altid er muligt for barnet at udtale sig så tydeligt om sin holdning, som vi professionelle forventer. På mange måder kan man godt sige, at der ligger et forventningspres på både sagsbehandler og indirekte på barnet for at præstere viden om barnets holdning, som sagsbehandler ofte har en stor og tavs viden om (fx når barnet i samtale svarer nonverbalt ved en bestemt attitude, ansigtsgrimasse, en lyd eller en bevægelse).”

En anden informant peger indirekte på, at der kan være en modsætning mellem effektivitet og inddragelse:

”Min tidligere koordinator, hun siger [...] du skal egentlig bare forholde dig til det, hun spørger til. Det er det, hun skal have et svar på. Og du skal ikke begynde at finde andre løsninger. Men det kommer jeg pr. automatik

til, og det er derfor jeg får inddraget og involveret alle mulige i alle mulige ting og sager..."

En fortælling illustrerer, at en snæver fokus på det ytre kan rumme faldgruber:

"Tit og ofte har jeg også været ude i at have opfattet tingene forkert, ikke. Fx det der med [navn], der sagde – så efter morgenmaden, går jeg ned og spiller basket. Nå, det var da meget godt, tænker jeg, ikke. Hvis ikke at jeg havde fået spurgt ind, og han selv havde sagt det foregår med virtuelle briller, altså – hvor er vi så henne, ikke? Det er jo en verden til forskel."

Informanten understreger vigtigheden af omhyggelighed og nysgerrighed i mødet med børn og unge – om at få tilstrækkelig information til at kunne tænke "bag om" det, der siges, og sætte det i rette kontekst. Nogle børn kan have brug for hjælp til at ytre sig. Flere informanter nævner konkrete værktøjer som kan bringes i spil i forbindelse med samtalen. Man kan fx gøre et møde mere trygt for mindre børn ved at medbringe et stykke legetøj, som de kan rette fokus mod, hvis samtalen bliver svær. Et andet eksempel er samtaleværktøjet "De Tre Huse", hvor man søger den ønskede information ved at tale barnets situation igennem med støtte fra en visuel hjælpemodel. Sidstnævnte synes at være knyttet til inddragelseskurser ved Socialstyrelsen, som flere informanter har været på. Sådanne greb er svære at anvende pr. SMS. Ressourcepres kan opmuntre til forsimpning. For de mere ressourcestærke børn og unge, som er i stand til at formulere deres ønsker i et tydeligt sprog, kan telefonisk adgang til sagsbehandleren måske være et gode, men det er tvivlsomt om det samme gælder børn med en svagere verbal formåen, hvis det fungerer som erstatning for personlige møder.

Afgrænsning af relationen

Som historien om den 10-årige der skrev om hjælp illustrerer, er det ikke givet at barnet eller den unges kontaktbehov opstår indenfor almindelig arbejdstid. Tilsvarende passer behovet heller ikke nødvendigvis ind i andre konventionelle rammer for, hvordan og hvornår man benytter et arbejdsnummer. En informant fortæller om en ung:

"[...] han havde mange ting, han altid skulle sige til mig. Men han ringer jo ikke klokken 10. Han ringer heller ikke kl. 12. Han ringer heller ikke kl. 3. Nej, han ringer sådan mellem 18 og 19 ikke. Og så... arh, så tager jeg telefonen og siger, nå, hvad så [navn], ik? Han kunne snakke ad helvede til om sin syge moster, ikke? Og så tog vi det jo fra en ende af."

Opkaldene fortsatte efter at sagen var videregivet til en anden kommune, og den unge var tildelt en anden sagsbehandler. Den unge henvendte sig fortsat til informanten, når han havde spørgsmål til regler og rammer for sin anbringelse. Informanten blev ved med at tale med den unge, men refererede så ofte som muligt videre til den aktuelle sagsbehandler.

En anden fortælling peger på, at en utilstrækkeligt grænsesat ramme omkring kontakten kan være en udfordring:

"... hele den der adfærd i forhold til, hvordan man bruger en mobiltelefon og sådan noget... hun skriver til mig – "vi skal fucking tale sammen!", og så hvis jeg ikke har svaret i løbet af 3 minutter, så skriver hun "hallo!", altså du ved ikke. Hvor jeg har det sådan lidt, hun har slet ikke nogen fornemmelse for andet end at hun bare tænker, hun kan skrive og ringe hele tiden ikke, og sådan er virkeligheden jo ikke. Jeg er jo ikke tilgængelig i hvert et sekund. Så på den måde ved jeg egentlig ikke om det var så smart."

Rådgiverne udleverer deres telefonnumre for at tilkendegive tilgængelighed. Det er dog tilsyneladende ikke altid klart for børnene, hvad rådgiveren havde til hensigt at forpligte sig til. I denne feilkommunikation ligger et potentiale for, at barnet oplever et tillidsbrud, og det kan påvirke relationen negativt. Som en informant siger, så skal man *”på en eller anden måde at overbevise dem om, at man vil dem. Det tror jeg er det allervigtigste. Og at man ikke svigter. Især det der, at man ikke svigter. Det tror jeg er rigtig vigtigt.”*

En anden informant siger tilsvarende:

”Lad være med at love alt muligt, du ikke kommer til at holde, ikke. Jeg tænker, det er det værste man kan gøre som rådgiver. Fordi det skaber ikke grobund for inddragelse senere hen. Det skaber grobund for, at de siger ’fuck dig’ og ikke gider at snakke videre med dig, ikke.”

Rammesætning handler ikke kun om, hvad man kan og ikke kan gøre for barnet, men også om hvem man kan og ikke kan være for det. En informant pointerer:

”Man skal passe meget på, at man ikke får skabt en større rolle for sig selv i deres liv, end man egentlig skal have. Og overtager for andre. Og at man ender med at blive mellemmand og sådan noget hele tiden. Samtidig med at man jo skal have en tryk relation, ikke. Det er virkelig en balance.”

Grænsen mellem rollen som socialrådgiver og andre faggrupper på socialområdet kan, som en informant beskriver, være let at krydse:

”Mit arbejde ligger måske også nogle gange lidt ovre i, at jeg kunne have været kontaktperson eller behandler eller et eller andet andet. [...] Og det ligger der jo egentlig ikke i det, vel.”

Flere informanter peger på, at der er mange ting, de ikke skal gå ind i – både i forhold til overskridelse af faggrænser over for andre professionelle (som fx at forsøge at diktere en skoles tackling af et

barns problemer), men også i forhold til en plejefamilies eller et bosteds omsorgsansvar. Med en informants ord, handler det om:

"...at de selv siger – hej, jeg vil gerne noget. Er det noget med, at du kan hjælpe mig med det? Altså, at de rent faktisk har fundet ud af, dels hvad jeg er relevant at bruge til – så har jeg også på en eller anden måde formidlet en enormt kompleks rolle på en ordentlig måde til et barn, tænker jeg – samtidig med, at der er skabt tilstrækkelig relation til, at de faktisk er trygge ved at skrive til mig."

Selv hvor socialrådgiveren er opmærksom på denne grænsedragning, så viser en af praksisfortællingerne, hvordan en langvarig, tryk relation mellem barn og rådgiver kan skabe forventninger, som ikke kan honoreres. Rådgiveren må i denne fortælling videregive, at et 8-årigt barn skal fraflytte sin plejefamilie – det tredje skift på seks år:

"Det barn, det er rigtig godt til – det fortæller hvordan det har det. Og det taler jeg rigtig meget med det om, ikke. [...] Og da jeg skulle ned og sige det til barnet, så... ej, jeg synes det var svært. Og jeg kører til [landsdel] og får sagt det. Og så begynder barnet jo at græde. Og det er jo ikke mig der skal trøste det, det skal dets – dengang, dets plejefamilie. Og så siger jeg bare, at jeg kører. Og så siger [barnet] næste gang til børnesamtale – hvorfor kørte du så langt, for så kort tid, du var der? Det havde [barnet] virkelig spekuleret over, ikke. Og så sagde jeg, det gjorde jeg fordi du blev så ked af det. Og jeg skulle ikke trøste dig, det skulle din plejefamilie gøre, og derfor kørte jeg..."

Informanten tilføjer til fortællingen – "og jeg kørte sgu da også fordi jeg sgu da tudede, for helvede." Efter denne oplevelse har rådgiveren bedt om at blive taget af sagen: "Ja, jeg mistede fuldstændig distancen. Og det er også derfor, jeg kan det ikke igen."

Socialrådgiverens relationsarbejde sigter således mod et forhold med form for mellemdistance, hvor der er tillid og tryghed, men hvor rådgiveren ikke bliver omsorgsperson. Det er en balancegang som indebærer risici for de unge, hvis den ikke mestres.

Delkonklusion

Relationsarbejde syntes at spille en betydelig rolle i informanternes bestræbelser på børneinddragelse. Empirien peger på vigtigheden af at etablere tryghed og tillid, så børnene tør betro sig til myndighedspersonerne om de "svære" ting (som fx vold i hjemmet). En del af dette består i at overbevise barnet om, at man vil bruge de ting de fortæller til noget. Ærlighed kan være omkostningsfuldt for børn, som befinder sig i udsatte situationer. De voksne i barnets liv (forældre, skolelærere, m.v.) kan reagere negativt på barnets perspektiver, og fordelene ved at betro sig er nødt til at opveje den potentielle pris.

Informanterne peger på hyppige samtaler i en ramme, som er tryk for barnet, som et godt redskab til at få opbygget tillid, og dermed gøre det muligt at få det nødvendige indblik i barnets liv. Det handler om at signalere interesse og velvilje. Tre af fire informanter peger på udleveringen af et direkte telefonnummer som et vigtigt element i processen, hvilket jeg tolker som udtryk for, at tilgængelighed ligeledes er vigtigt. En alternativ tolkning er dog at det kan ses som udtryk for ressourceknaphed i familieafdelingerne. Hvis denne form for kontakt erstatter personlige møder, kan det potentielt ekskludere verbalt svage børn.

Samlet set synes informanterne at være fagligt velpåklædte, hvad angår etableringen af kontakt til udsatte børn, blandt andet med værktøjer og perspektiver fra kurser ved Socialstyrelsen. Jeg ser dog

eksempler på, at den resulterende relation bevæger sig ud over socialrådgiverens tænkte, professionelle rolle i forhold til barnet, og antager karakter af en omsorgsrolle – og at de to i praksis er svære at adskille. Den udfordring, som ligger i at vinde et udsat barns tillid, peger på den sårbarhed som mange af disse unge mennesker har, når det handler om relationer. Forholdet til socialrådgiveren opstår ikke i et socialt vakuum, men indtræder i en række af tidligere etablerede relationer – og særligt hvad anbringelsessager angår, så er det nærmest givet, at mange af børnene vil have oplevet svigt og have uindfrie omsorgsbehov. Det kan påvirke barnets fortolkning og oplevelse af relationen. En tryk, tillidsfuld relation gør det lettere at inddrage, men man bør være opmærksom på, at man i opbygningen af en relation også skaber en potentiel risiko for, at barnet oplever endnu et svigt; hvor mange andre voksne er der mon i barnets liv, som de er trygge ved og har tillid til, og hvilke forventninger skaber det for barnet, hvis der etableres sådan et forhold?

Analysen indikerer, at socialrådgiveren må beskytte barnet mod potentielle oplevelser af svigt ved at være omhyggelig med, hvad man forpligter sig selv og eventuelle fagfæller til – både praktisk og emotionelt. En nær kontakt med barnet faciliterer tilvejebringelse af dets perspektiv, men risikerer at skabe forventninger hos barnet, som ikke nødvendigvis kan honoreres i det længere løb. Det kan ske i den konkrete relation, som i fortællingen, hvor et barn forventer en trøst, som den professionelle af faglige årsager ikke yder. Denne distancering er meningsfuld fra et professionelt perspektiv, men ikke for barnet i den konkrete situation. Jeg vil også pege på de situationer, hvor børn og unge kontakter deres socialrådgiver pr. telefon uden for arbejdstid. Det er givetvis en positiv oplevelse for en ung, når de står i situationen, men det kan skabe forventninger, som ikke nødvendigvis kan indfris konsistent i en branche præget af

underbemanding, høje sagstal og udskiftninger. Sådanne forventninger rettes ikke nødvendigvis kun mod den givne sagsbehandler, men kan potentielt påvirke barnets oplevelse af eventuelt efterfølgende socialrådgivere i negativ retning, hvis de ikke er tilsvarende tilgængelige.

Tema II: Udsatte børns forældre – ønsker og konflikt

Interviewene handlede eksplicit om inddragelse af børn. Alligevel optræder forældrene til de udsatte børn og unge mange steder i empirien. Dette udforskes her.

Børns ønsker til familierelationer

Barnets ønsker til bopæl og samvær med forældrene fremstår som et almindeligt omdrejningspunkt for børnesamtaler. Med en informants ord: *"Børnene vil jo gerne deres forældre... de vil de jo altid. De ønsker det jo virkelig."* Baseret på empirien er dette en overgeneralisering, da der er eksempler på det modsatte – men spørgsmål, udfordringer, ønsker og refleksioner over forældrene berøres ofte i interviewene. I mange sager ønsker de anbragte unge at komme hjem at bo, som fx i denne fortælling:

"Så siger jeg på et tidspunkt, hvis nu du helt frit kunne ønske, hvordan skulle dit liv så se ud? Jamen så ville han gerne bo hjemme hos sin mor og far, ikke en bestemt. Så ville han gerne gå på [...] – det er den skole han kom fra, inden han blev anbragt – og så vil han gerne gå i klasse med tre af sine venner derfra. Så det han siger, det er, jeg vil i virkeligheden bare gerne være et ganske almindeligt barn. Der bor hjemme hos min mor og far."

Det pågældende barns ønske blev, som i mange af de tilsvarende fortællinger, ikke opfyldt: *"Man kan jo godt anerkende ham i følelsen,*

det er jo så noget andet. Men... nej. Der er ikke nogen ressourcer hos forældrene. Det er den korte version, ikke. Men man kan jo godt have forståelsen.”

Der er adskillige eksempler på, at sådanne ønsker udsættes for en 'oversættelse' fra forvaltningens side. I ovennævnte sag tolkede sagsbehandleren barnets ytring som et ønske om normalitet, og søgte at imødekomme det ved at forslå et skift til en efterskole. Dette anskuede informanten som tættere på 'normalitet' end den specialskole, som drengen gik på. Barnet reagerede med skepsis. I en anden sag ønskede et barn, at samværet med moren ikke længere skulle foregå under overvågning i særlige lokaler. Også denne informant søgte at 'oversætte' barnets ønske, her ved at foreslå at pædagogerne på barnets opholdssted stod for overvågningen, så samværet ville kunne foregå andre steder end samværslokalerne. Barnet reagerede ved at afvise udspillet, og nægte alt samvær.

I en praksisfortælling ønskede barnet at blive hjemgivet, hvilket heller ikke her blev imødekommet. Der blev dog etableret samvær i hjemmet omkring højtider og mærkedage, trods informantens holdning var at forældrene ikke kan magte omsorgen, da de er *"kørt helt ned under gulvbrædderne"* af barnets psykiatriske vanskeligheder. Fortællingen belyser, hvilke hensyn der kan spille ind i afvejningen af sådanne ønsker:

"Han har faktisk selv ønsket, at han gerne vil hjem hele tiden. I starten havde jeg det sådan, der skulle han ikke for meget hjem. Det er noget med at når de bliver anbragt, og de ligesom skal falde til et sted, så er vi nødt til at vi rimeligt meget holder dem der, ikke? Men nu er han hjemme hvis der fx er fødselsdag eller... der er nogle forskellige sammenhænge hvor han kommer hjem. Han vil gerne hjem når der er jul og fødselsdag og sådan noget. Det er ikke særlig godt for ham, fordi de falder i de gamle

fælder. Så de gør alt det forkerte stadigvæk, forældrene. Så er det et spørgsmål om, at det kan de så i den begrænsede tid, ikke.”

I en praksisfortælling ønsker barnet ikke kontakt til forælderen, men emnet har alligevel stor betydning for børnesamtalerne:

”Denne her dreng her, hver gang han skal snakke med sagsbehandler, så – åh nej, fordi det er noget farligt, så tænker han, så skal han jo tale om noget med mor. Som han ikke vil have noget med at gøre. Så det er virkelig en sådan, dans omkring den varme grød, i forhold til – hvordan kan jeg få [navn], som han hedder, til at sige de ting, jeg har brug for, for at kunne skrive det i børne-unge-udvalgsoplægget, og fremlægge det for børne- og ungeudvalget, fordi der skal gode argumenter til. Hver gang. En gang om året.”

Beskrivelserne af forældrene i praksisfortællingerne peger ofte på sociale problemer som alkohol- og stofmisbrug, kriminalitet, vold og manglende relationskompetencer. Tre informanter peger i forhold til forskellige praksisfortællinger på manglende mentaliseringsevne – ”altså, det vil sige, forstå ’hvad har [barnet] brug for, når han er i den situation’”, og en informant reflekterer: ”Den korte version er, alle de børn der er anbragt, deres forældre har ikke mentaliseringsevne. Det kan jeg sige sådan, mindst 80% vil jeg skyde på.” Der henvises ofte hertil, når der gives grunde for, at børns ønsker om hjemgivelse eller udvidelse af samvær afslås. Som en informant siger:

”Jeg kan godt lide de professionelle, fordi at når du har en tilknytningsforstyrrelse, for eksempel, så har du nogle voksne omkring dig, der møder dig på den rigtige måde. Og det kan man sige, generelt gør forældrene jo ikke det, så var deres børn ikke blevet anbragt.”

I en fortælling ønskede en far at få sit anbragte barn hjemgivet, og barnet havde et tilsvarende ønske. Faren havde ifølge informanten ”ingen mentaliseringsevne”, og informanten fortæller: ”Jeg tror også jeg

startede med at have det sådan, hvis han bliver hjemgivet, så siger jeg mit job op, for det mener jeg overhovedet ikke er godt for ham.”

Praksisfortællingen adskiller sig fra de resterende, for i den konkrete sag blev barnet faktisk hjemgivet. Der blev iværksat en familiebehandling, som skulle klarlægge om hjemgivelsen skulle gøres permanent, hvilket den endte med at blive. Adspurgte til denne situation – navnlig hvorfor vedkommende stadig havde sit arbejde – reflekterer informanten: ” ... der kom nogle nuancer på, og det er jo også lidt det, der ligger i det der med netværksanbringelser og sådan noget, men i forhold til at børnene jo alligevel på en eller anden måde er knyttet til den familie de kommer fra.”

Flere informanter nævner, at man i komplekse sager ofte har flere professionelle på sagen, netop for at kunne nuancere afvejningen. I fortællingen om drengen, som endte med at blive hjemgivet, var det inputs fra kollegaer (familiebeholdere) som ifølge informanten var årsag til, at vedkommende over tid ændrede perspektiv på sagen. Informanten kommenterer på de komplekse afvejn timer: ”Det er et dilemma, selvfølgelig – hvem ved bedst, ikke? Og hvad er et godt børneliv for lige præcis den enkelte?” Det fortælles, at forløbet afdækkede ressourcer hos faren, som informanten så som værdifulde for barnet, og som måske kunne gøre, at det ville kunne klare sig selv på sigt. Informanten reflekterer:

”Jeg ønsker jo altid det bedste for børnene, men det er jo måske også set lidt ud fra min egen virkelighed, hvad der ville være bedst, og det er også urealistisk nogle gange. Så det der med altså at lade dem have ønsker ind i det med familie og sådan noget... jeg synes det er meget komplekst.”

Børnesamtalen som kampplads

Flere interviews berører temaet forældremodstand – her sat på spidsen: *”Nogle gange kan det nærmest være en kampplads. Eller sådan et sted hvor man lægger arm om, hvem – hvem når at tale med barnet først? Forældrene, eller os i forvaltningen?”*

Inddragelse tager udgangspunkt i en forestilling om barnet som et selvstændigt individ. Empirien peger dog på, at det i praksis ikke nødvendigvis er ligetil at adskille barnet perspektiver fra andre aktørers, herunder forældrene:

”Der er også nogle gange, hvor forældrene ikke vil have, at vi taler med børnene. Og så kan man sige, så har vi heldigvis lovgivningsmæssige redskaber til, at det kan vi godt gennemtrumfe alligevel. Men hvad bliver det så for en samtale vi har? [Børn er] dybt afhængige af forældrene, og loyale mod forældrene også. Og det er jo også tit sådan, at forældre der er i opposition til forvaltningen, tit præparerer børnene til, hvad de skal sige. Og det har jeg oplevet rigtig mange gange. [...] Nærmest prepper barnet til – nu skal du kræve det af kommunen, eller nu skal du gøre sådan og sådan.”

Børnesamtaler kan i sådanne situationer antage en helt anden karakter, end hensigten er. Dette tema er særligt prominent i en af praksisfortællingerne:

”Jeg havde et anbragt barn i en anden kommune, med en far, som selv har haft en frygtelig opvækst. [...] som menneske, kan man så sige, og som forælder, der fungerede han ikke godt. Så han begyndte ligesom at sætte sin søn op til at kæmpe imod systemet.”

Den konkrete fortælling rummer flere eksempler på, hvordan det pågældende barn blev instrueret forud for børnesamtalerne. Et eksempel er, at barnet fik besked på at bede om aktindsigt, så snart

det havde alderen til det (på det tidspunkt 12 år). Et andet er følgende:

”Far [fik] en ny kæreste, og så begynder [barnet] – så siger far en masse ting til [barnet], og så siger [barnet] til mig – jeg vil gerne have, at fars nye kæreste er med til samværet, agtigt ikke. Det vil sige, far kunne stille krav til mig om hvad han ville have, ved at give det videre til [barnet], og han inddrog jo [barnet] i alt.”

Informanten fortæller videre:

”Men hvor jeg så lykkedes med at spørge [barnet] – nå men, de der papirer der, er det far der vil det? Ja, det er far, der vil det. Og så det der med samværet, og have fars kæreste med til samværet – nå, far vil nok gerne have kæresten med til samværet, siger jeg så til [barnet], ikke. Ja, det vil far gerne. Og man kunne bare høre, at [barnet] ligesom erkendte, at det var far, der fik ham til at sige de her ting her, ikke. Og han gjorde det, han sagde det til mig, for at stille far tilfreds. Fordi nu kunne han så sige, at han havde sagt det til sagsbehandleren, ikke?”

I en fortælling stikker den unge ofte af fra det bosted hun er anbragt på, og søger hjem. I den konkrete sag ønsker moren ikke at medvirke til, at barnet kommer tilbage til institutionen når det sker – her forklares morens manglende samarbejdsvilje omkring anbringelsen med en *”umoden mentalitet”*:

”... det her anbragte barn her og moderen, de har en meget symbiotisk kontakt, og de fortæller ikke alt til forvaltningen. Så der sker hele tiden det, at pigen rømmer fra sit opholdssted, og så søger hun hjem til mor, og mor kan jo egentlig godt lide at have pigen, [navn], hjemme. [...] Mor har på et tidligere tidspunkt sagt – jamen vi er tidligt udviklet i vores familie. Og det er jo sådan noget med at gå i lårkort og udfordrende klædt, [...] så [navn] har bare turet rundt ud i byen og opsøgt værtshuse og været

sammen med forskellige mænd. Og på det tidspunkt, til at starte med, var hun 11 år, ikke. Og det forsætter.”

Flere informanter peger på, at forældrene kan komme i vejen for tilvejebringelse af barnets perspektiv, selv hvis de ikke eksplicit er i opposition til forvaltningen. Forældrenes forudsætninger, herunder manglende evne til at skelne mellem egne og barnets behov, udpeges i flere fortællinger som en forhindring for, at barnet kan formulere et selvstændigt perspektiv overfor forvaltningen:

”Der skete det, at han havde plejemor med som bisidder, og da jeg siger det her, så siger hun ”nej!”, inden jeg nærmest har sagt sætningen færdig. Og det der desværre ligger i det, det er jo nok også derfor de ikke er godkendt, det er, at jeg tror i virkeligheden mere det er hendes behov end hans behov. Og det er jo ikke særlig godt. [...] Han siger jo så nej, fordi hun lige har sagt nej, og det kan også være han havde sagt det alligevel, det skal jeg ikke kunne sige...”

Og i en anden praksisfortælling:

”Hun vælger jo så selv om vi skal snakke alene eller med hendes mor. Hun vælger så uden sin mor, det er jeg også glad for, fordi moren hun ser kun tingene ud fra sit eget behov. Så hun afbryder bare ind over det hele ikke.”

Forældremodstand kan således skabe problemer i forhold til at tilvejebringe barnets perspektiv, og kan gøre det svært at opretholde den indsats, som forvaltningen finder passende. Det er dog ikke den eneste ulempe, som forældremodstand kan have. Flere informanter peger på, at modstand også medfører en uønsket administrativ byrde:

”Hvis der ikke er plads til [forældrene] som dem, de er, så kommer der jo også rigtigt mange klager. Og så kommer der rigtig mange krav. Og det giver frygteligt meget arbejde. Men altså, det er ikke fordi jeg primært tænker det den vej rundt, fordi jeg tænker, det ligger naturligt til mig. Men

det er klart en fordel at have en god relation til forældrene og til børnene. Af mange grunde. Men bl.a. også for, at vi ikke skal lave afgørelser på alt. Og sende alt ind til Ankestyrelsen, ikke?"

En informant reflekterer:

"Jeg er meget engageret i mit arbejde, men der er nogle ting, man også nogle gange... måske også gerne vil slippe lidt nemmere om. Fordi der simpelthen er for meget, ikke. Det er jo så også en faldgrube, ikke. Kan man sige. Afgørelser – hvis de ikke bliver påklaget, så kan du lave dem ret hurtigt. Men alle dem, hvor du tænker de skal op i børne-unge eller Ankestyrelsen eller sådan noget, så skal de jo virkelig være velbegrundede. De fleste forældre kommer jo aldrig til at reagere på dem. Jeg prøver egentlig at skrive lidt i et sprog, de kan forstå, ikke. Og jeg prøver egentlig, deri at forklare det, i håb om at de så forstår det, og så ikke gør mere ved det, ikke?"

En praksisfortælling berører disse overlappende hensyn. Fortællingen handler om en 15-årig anbragt, hvis mor trækker samtykket til den frivillige anbringelse. Informanten bliver kontaktet af sin chef for at tage sagen, efter at den rådgiver, som sidder med sagen, har opgivet at argumentere imod morens ønske. Informanten ringer til moren:

"Jeg taler med hende – og det er jo et bøvl! Alt det her. Det er jo et bøvl, det er administrativt bøvl og det er også synd for pigen, og det kan give os sådan rigtig meget lortearbejde. Så er det bedre at få talt med hende om og sige – ved du hvad, skal vi ikke lige få undersøgt hvad det her handler om i den her plejefamilie, og jeg tager en snak med pigen, jeg taler med dig, og så siger du til mig nu, at du trækker – vi glemmer alt det der med, at du har trukket dit samtykke. Og så siger hun – ja, indtil videre, fordi det er dig..."

I denne fortælling loves en børnesamtale. Det er uklart præcist hvilke hensyn, der ligger bag, da optakten ikke er beskrevet – men det er unægtelig mere end blot tilvejebringelsen af den unges perspektiv.

Empirien peger på forskellige strategier, som forvaltningen kan benytte til at håndtere disse situationer. En måde at tackle det på, er at vinde barnets opbakning til indsatsen gennem samtaler, som illustreret i denne praksisfortælling:

”Og så fordi hun har den alder hun har så skal vi også inddrage mor. Så ligesom sige til hende, er det okay vi snakker med mor – så giver det videre, ikke. Og nu kan jeg se, hun har fået lidt styrke til, fordi hun har tillid til mig, at mor hun siger måske – vi har talt om, at hun måske kunne komme i aflastning – så siger mor, nej, og det vil hun ikke, og det er bare fordi, du vil tage mit barn, siger hun. Og sådan noget, ikke. Det har hun erfaring med fra et andet barn, der har været anbragt, ikke. Og nu er pigen så i stand til at sige – jamen mor, der er da meget bedre, hvis jeg bare er væk en gang imellem i weekenden, frem for at jeg er væk hele tiden, siger hun så, ikke. Så det styrker hende.”

Det er dog ikke givet, at sådanne tiltag fungerer efter hensigten. I en praksisfortælling har informanten uden held forsøgt at formidle forvaltningens perspektiv på situationen til en ung, som ofte stikker af fra sit bosted og søger hjem:

”Sidste samtale jeg havde med hende, det var ovre på institutionen i Jylland. Hvor jeg prøver at italesætte – jamen hvorfor er det egentlig, at du er anbragt, og hvor jeg siger sådan noget med, at din mor ikke kan passe på dig. Og det skulle jeg bare ikke sige til hende. Fordi hendes mor er fejlfri, og [ufejlbarlig], så det pigebarn, hun bærer jo al mulig skyld på sig, over at det er mig, der ikke er god nok til at være derhjemme, fordi at

mor – hun elsker jo mor. Og er symbiotisk forbundet med mor. Så det er meget svært for mig at tale med [barnet].”

En informant, som efter eget udsagn er god til at håndtere situationer, hvor forældrene opponerer forvaltningen, peger på: *”... det der med, at man ved, hvor man har [sagsbehandleren]. Og man ved, hvad det er, man er oppe imod.”* informanten fortæller, at mange forældre til anbragte børn værdsætter en sådan direkte tilgang. En anden informant tilgår problemstillingen mere diplomatisk, og lægger vægt på at give forældrene en følelse af, at de har en plads i samtalen om barnet, og at der lyttes til dem. Informanten *”giver altid forældrene noget med”* – en refleksion, et værktøj eller måske noget at arbejde på:

”Jeg tænker, det giver forældrene en følelse af at være okay, at være dem. Som jo er grundlæggende for alle mennesker, tænker jeg. Og at det, de kommer og bidrager med, det også har en plads. Også selv om den måske er lidt irrelevant lige der, ikke? [...] Det gør, at samarbejdet er meget lettere.”

Citaterne illustrerer, hvordan afgrænsningen mellem forældre- og børneinddragelse i nogle tilfælde kan være svær at fastsætte, og hvordan forholdet mellem forældre og forvaltning kan spille ind på inddragelse af et barn. Empirien illustrerer forskellige strategier for at foregribe og håndtere modstand fra forældrene. Modsat strategierne for børneinddragelse, som fremstod ganske konsistente på tværs af interviewene, så fremtræder forvaltningens håndtering af forældremodstand mindre konsistent. En informant peger på, at det er et område, hvor der kan være behov for flere redskaber:

”Jeg synes noget af det, som der ikke blev taget højde for på de kurser [ved Socialstyrelsen], det er jo alle de her konfliktsituationer der kan være med forældrene, når man skal tale med børnene. At de ikke vil have, at man

taler med barnet. Eller at barnet er blevet sat op til – du skal ikke sige noget om det her. Et barn, hvor der er alkohol i hjemmet, de ved jo udmærket godt, at man holder facaden udadtil.”

Fortællingerne viser, hvordan bestræbelserne på at inddrage børn kan placere dem i dilemmaer og interessekonflikter, hvis forældrene er i opposition – men også, at der fra forvaltningens side kan være en praktisk interesse i at undgå konflikt med forældrene. Dels af hensyn til børnene, men også fordi det med en informant formulering kan skabe ”rigtig meget lortearbejde”.

Delkonklusion

Empirien indikerer, at anbragte børn ofte har ønsker ind i samvær med sin biologiske familie, som strider mod forvaltningens vurdering. Forvaltningens blik på forældrene synes ofte at være kritisk – en informant ræsonnerer, at hvis forældrene kunne møde deres børn korrekt, så var børnene ikke blevet anbragt. Det synes sjældent, at børnenes ønsker indfris. I flere tilfælde søger forvaltningen at ”oversætte” barnets ønsker til en mere (i forvaltningsoptik) acceptabel form.

Forvaltningen søger et samarbejde med forældrene. Ønsket om samarbejde knyttes dels til at beskytte barnet, men også til at undgå, at de udfordrer forvaltningens afgørelser med klager. Empirien peger på flere strategier fra forvaltningens side, som skal forebygge at det sker – fra at gøre det klart for forældrene ’hvad de er oppe imod’, til at sørge for at de føler sig hørt, selv hvis deres bidrag ikke er relevante. En informant peger på, at man må gøre sig mere umage med argumentationen, hvis man forventer at sagen skal tryktestes ved en ankeinstans. Hvis forældrene ikke udfordrer afgørelserne, kan man ”slippe lidt lettere omkring dem”. Det må siges at være

problematisk, at man fra myndighedernes side forsøger at undgå at blive udfordret af forældre, fordi man ikke har tiltro til, at argumentationen i en given sag kan bære at blive efterprøvet – specielt fordi dele af empirien peger på, at en mere omhyggelig undersøgelse af en given situation kan føre til et udfald, som afviger fra sagsbehandleres indledende overbevisning.

En informant peger på, at de fleste forældre til udsatte børn aldrig vil udfordre forvaltningens afgørelser. De kan dog søge indflydelse på sagsgangen via barnet, ved at 'preppe' det forud for børnesamtalerne, og få det til at fremsætte ønsker og krav, som stammer fra forældrene. Omvendt er der også eksempler på, at forvaltningen søger at alliere sig med børn og unge, og få dem til at tale myndighedernes sag overfor forældrene. I en praksisfortælling, hvor dette lykkedes, tolker informanten det, som at den unge er blevet 'styrket'. Denne del af analysen peger på, at børneinddragelse risikerer at placere børnene i en konflikt mellem forældrene og forvaltningen, hvor de kan ende med at fungere som talerør for begge parter.

Børnene Først indvarsler en udvidelse af børnenes juridiske muligheder for at udfordre forvaltningens afgørelser. Analysen peger på, at ressourceknaphed kan motivere forvaltningen til at undgå sådanne situationer, og viser at der eksisterer en gråzone for påvirkning af børn, som de politiske bestræbelser ikke synes at tage højde for.

Konklusion

Relationer synes at være analysens omdrejningspunkt. Forholdet mellem sagens centrale parter – barnet/den unge, forældrene og forvaltningen – fremstår ganske væsentlige i den praksis, som knytter sig til børneinddragelse i de mest alvorlige sager. Etableringen af en tryk, tillidsfuld relation med barnet figurerer prominent i flere interviews. Dette fokus på relationsarbejde kan være modsvar til, at særligt udsatte børn ofte har negative erfaringer med voksne, hvilket kan resultere i en lav grad af generel tillid til dem. Det kan, i mangel af en tryk, tillidsfuld relation mellem barn og socialrådgiver, være svært at tilvejebringe den information fra barnet, som i forvaltningens optik er relevant; navnlig information om barnets følelsesmæssige tilstand, og om evt. sociale problemer i hjemmet. En informant peger på, at mange børn ønsker at tale med deres sagsbehandler, men det kan være forbundet med risiko at betro sig til myndighederne. Betydningsfulde voksne i dets liv (forældre, pædagoger eller lærere) kan opfatte perspektiverne negativt, og i særligt grelle situationer kan det indebære en risiko for, at barnet udsættes for vold eller overgreb i hjemmet. Det er derfor væsentligt at vise barnet, at myndighederne handler på den information barnet giver dem, så fordelene ved at betro sig opvejer de potentielle risici.

Sagsbehandlerne synes veludrustede, når det drejer sig om at etablere relationer til udsatte børn. Interviewene peger på en række værktøjer og strategier, som benyttes i dette øjemed. Der er fokus på at møde barnet hvor det er trygt, at signalere tilgængelighed (ofte gennem udlevering af et direkte telefonnummer) og at give barnet en følelse af, at sagsbehandleren 'vil det'. Der synes at være mindre konsistens i forhold til disse relationers afgrænsning. Empirien giver eksempler på interaktioner mellem rådgivere og børn/unge, som

synes at overskride de personlige og professionelle grænser for socialrådgiverens tænkte rolle på den ene side, og andre professionelle (og/eller) omsorgspersoner på den anden. Et trygt, tillidsfuldt forhold mellem barn og rådgiver kan gøre det lettere at tilvejebringe barnet perspektiv, men kan indebære forventninger fra barnets side, som potentielt kan opleves som problematiske for den enkelte sagsbehandler, eller skabe uønsket præcedens i forhold til en eventuel fagfælle, som senere måtte få sagen. Det fremstår væsentligt, at socialrådgiveren er opmærksom på at få afgrænset relationen fra starten, og afstemt barnets forventninger i forhold til, hvad der tilbydes og ikke tilbydes.

De udsatte børns forældre spiller en betydelig rolle i analysen, og deres forhold til forvaltningen kan præge inddragelsen af deres børn. Generelt karakteriseres forældre til udsatte børn i ganske negative termer, hvad angår deres kompetencer som omsorgsgivere (og i enkelte tilfælde deres mentale formåen). Ønsket fra forvaltningen synes sjældent at være, at forældrenes perspektiver skal inddrages eller påvirke sagerne, men at de accepterer forvaltningens vurderinger. Hvor dette ikke lykkes, kan der opstå konflikt og modstand.

Forældremodstand kan manifestere sig som formelle klager og indvendinger rettet mod de afgørelser, som træffes om barnet. Empirien indikerer, at efterprøvning af sager ved ankeinstanser er uønsket fra forvaltningens side, da sager man forventer vil blive efterprøvet kræver særlig omhyggelighed og ressourcer; det er tilsyneladende ikke alle sager, som efter informanternes vurdering kan tåle en efterprøvning. Analysen peger på, at forvaltningen søger at undgå sådan efterprøvning ved at påvirke forældrene relationelt; i en praksisfortælling synes en børnesamtale at blive brugt som forhandlingsobjekt i dialog med en utilfreds forælder, der ønsker at

trække sit samtykke til en indsats. Inddragelsen og kvaliteten af et barns sag kan således knyttes til forholdet mellem forvaltning og forældre. Ressourcespørgsmålet knyttes desuden direkte til børnesamtalerne, idet begrænsede ressourcer kan være årsag til, at inddragelsen (navnlig børnesamtalen) opfattes som noget, der skal have 'et flueben'. Forældremodstand kan også finde vej ind i sagen gennem børnene, der kan ende som budbringere af de voksnes krav og ønsker. Empirien peger på situationer, hvor børn instrueres af forældre forud for børnesamtaler, men der er også et eksempel på en ung, som på baggrund af samtaler med myndighederne ender med at argumentere i forvaltningens favør overfor sin mor. Situationen er åben for fortolkning, men synes at åbne døren for, at sådan involvering også potentielt kan finde sted fra myndighedssiden.

Samlet set synes analysen at udfordre den individualistiske forestilling om barnet, som ligger til grund for den senmoderne fokus på inddragelse. Børn er sociale væsener. De er indlejret i net af relationer med forældre og andre, og gennem relationerne er det muligt at påvirke barnets adfærd og forståelse. Den praksis som analysen beskriver, drejer sig i høj grad om at håndtere det relationelle net omkring barnet, og om at opnå en betroet plads i det. Analysen peger på, at udsatte børn ofte er opmærksomme på de reaktioner, som bestemte ytringer kan afføde fra voksne autoritetspersoner i deres liv, og tilpasser sig efter det. Det kan også gælde relationen til en sagsbehandler. Spørgsmålet er, om en betroet plads afføder et autentisk, selvstændigt perspektiv, eller blot yderligere tilpasning; hvis et svigtet barns mest grundlæggende ønske er at høre til hos nogen, som 'vil det', så er det ikke sikkert, at der er en forskel.

Perspektivering

Børnene Først lægger op til, at barnets stemme skal have en endnu større plads i sagsbehandlingen end den tidligere har haft. Man giver i det øjemed barnet nye rettigheder, og sænker andre steder aldersgrænser forbundet med eksisterende rettigheder (fx sænkes aldersgrænsen for, hvornår man kan søge om agtindsigt, fra 12 til 10 år). Dette synes at hvile på en forestilling om barnet som et rationelt, velinformeret individ – et væsen, som kan og vil tale sin egen sag i forhold til myndighederne. Analysen inviterer til at sætte spørgsmålstejn ved den præmis. Barnet fremstår nærmere som et socialt væsen, der forsøger at navigere i et komplekst net af relationer, som forvaltningen søger en betroet plads i.

Børneinddragelse omtales oftest – fx i citaterne i specialets indledning – som et gode for både samfundet og barnet. Analysen viser, at inddragelse også kan have en bagside; når man øger den vægt, som sagsbehandleren skal lægge på barnets stemme, så øger man samtidig incitamentet for at påvirke det til at sige bestemte ting. Barnet træffer ikke afgørelserne, men barnets stemme er med til at rammesætte, hvad der legitimt *kan* afgøres – som fx i praksisfortællingen om barnet, som ikke vil have samvær med moren, og hvert år må stille sig op og ”... sige de ting, jeg har brug for” og dermed tilvejebringe de ”gode argumenter”. At øge vægten af barnets stemme kan indebære et forøget incitament til manipulation fra både forvaltning og forældre.

Den grundlæggende, politiske målsætning med Børnene Først er, at ”... hjælpe flere af de mest udsatte børn og unge tidligere og bedre end i dag” (Social- og Ældreministeriet, 2021: 1). I praktiske termer peger det på flere sager med yngre børn, som udsættes for mere indgribende foranstaltninger med en kortere optakt end i dag. Man lægger op til at give børns stemmer større betydning i

sagsbehandlingen ud fra en politisk præmis om, at de efterspørger disse indgreb. Det er dog netop de yngste og mest udsatte børn, som ikke føler sig inddraget i dag (Kloppenborg & Lausten, 2020). Spørgsmålet er, om præmissen stemmer overens med virkeligheden som den tager sig ud fra børnehøjde. Og hvis ikke, hvilke realistiske rekursmuligheder er der da?

Et bekymrende aspekt ved analysen er indikationerne på, at forvaltningen har interesse i at undgå formelle klager, fordi det ikke er alle sager, der tåler efterprøvning ved en klageinstans. Empirien rummer mange eksempler på børn som ytrer ønsker, der strider mod forvaltningens afgørelser. Oftest synes børnene at få et anerkendende nej. I nogle tilfælde vælger de at stikke af fra deres institutioner i respons, men der er ingen eksempler på, at det har resulteret i formelle klager. Kloppenborg & Laustens undersøgelse (2020) viste, at kun halvdelen af de adspurgte unge var klar over at de har muligheden. En informant påpeger at mange udsatte børns forældre aldrig vil udfordre forvaltningens afgørelser formelt, og analysen indeholder flere eksempler på, at forvaltningen aktivt arbejder for at undgå det. Er det realistisk at tro, at børn er i stand til at stå fast og udfordre forvaltningen – specielt hvis de opfatter deres socialrådgiver, forvaltningens ansigt, som en tryk og tillidsfuld relation? Og vil yderligere rettigheder og sænkede aldersgrænser ændre på billedet? Jeg har personligt mine tvivl.

Udsatte børn, som gøres til genstand for forvaltningsindsatser, befinder sig i et felt præget af voksnes interesser, og logikker som de har dårlige forudsætninger for at forstå. Analysen viser, at inddragelse i praksis kan rumme kompleksiteter og risici, som hverken forældre eller sagsbehandlere nødvendigvis gør det lettere for børnene at navigere i. At tillægge barnets stemme mere vægt er ikke lig med at øge dets forståelse for konteksten, og kan gøre det

mere attraktivt at påvirke det. Der synes ikke at eksistere gode politiske svar på, hvordan man beskytter barnet i denne forbindelse – obligatoriske bisiddere kunne måske (som en informant foreslog) være en del af løsningen.

Litteraturliste

- 6, Perri & Bellamy, C. (2013). *Principles of Methodology: Research Design in Social Science*. London: SAGE Publications Ltd.
- Ankestyrelsen (2021). *Inddragelse af børn og unge ved valg af indsats og opfølgning*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://ast.dk/publikationer/inddragelse-af-born-og-unge-ved-valg-af-indsats-og-opfolgning>
- Ankestyrelsen (2022). *Minianalyse: Anbragte børn og unge skal inddrages i eget sagsforløb*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://ast.dk/publikationer/nyt-koncept-om-minianalyser-anbragte-born-og-unge-skal-inddrages-i-eget-sagsforlob>
- Ankestyrelsen (2022). *Børnesagsbarometeret: Samlede hovedresultater 2020-2022*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://ast.dk/publikationer/bornesagsbarometeret-samlede-hovedresultater-2020-2022>
- Bengtsson, T. T. & Henze-Pedersen, S. (2022). *Børn og unges inddragelse i myndighedssagsbehandling på børne- og ungeområdet – En vidensindsamling under Videnscenter for børneinddragelse og udsatte børns liv*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/boern-og-unges-inddragelse-i-myndighedssagsbehandling-paa-boerne-og-ungeomraadet-yz2y8pv1/>
- Bengtsson, T. T. & Olsen, R. F. (2021). *Kortlægning af viden om kvalitet i sagsbehandlingen på børne- og ungeområdet – Et litteraturstudie af danske publikationer*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/kortlaegning-af-viden->

om-kvalitet-i-sagsbehandlingen-paa-boerne-og-
ungeomraadet-5xpjm5x7/

- Benjaminsen, L., Enemark, M. H. & Jeppesen, T. (2020). *Hjemløshed i ungdommen – En registerbaseret undersøgelse af unges forløb før og efter en hjemløshedssituation*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/hjemloeshed-i-ungdommen-3x8l14vo/>
- Bryderup (2015). Bryderup, I. (2015). Synet på børn og på de socialpædagogiske opgaver – et historisk blik. I: H. Kjærgaard (red.), *Social- og specialpædagogik* (s. 87-108). Akademisk Forlag.
- Brøndum, B. (2018). *Hvordan går det de udsatte børn og unge?* Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/Analyser/visanalyse?cid=30725>
- Børnerådet (2016). *Håndbog i børneinddragelse*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.boerneraadet.dk/vores-viden/2016/materialer/haandbog-i-boerneinddragelse/>
- Børnerådet (2023). *Børnerådets principper for god børneinddragelse*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.boerneraadet.dk/vores-viden/2023/materialer/principper-for-god-boerneinddragelse/>
- Børns Vilkår (2017). *Ret til inddragelse*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://bornsvilkar.dk/om-boernsvilkaar/publikationer-og-rapporter/>
- Dean, M. (2006). *Governmentality: magt og styring i det moderne samfund*. København: Samfundslitteratur.
- Eiberg, M., Andersen, L. K. & Scanevinus, C. (2018). *Skolestøtte til børn i familiepleje – Delrapport I – Et effektstudie*.

Tilgået d. 13. september 2023 på:
<https://www.vive.dk/da/udgivelser/skolestoette-til-boern-i-familiepleje-delrapport-i-3vyg99vy/>

- Ekspertudvalget på Socialområdet (2023). *Forebyggende indsatser og foranstaltninger på børne- og ungeområdet*. Tilgået d. 13. september 2023 på:
https://sm.dk/Media/638233582458804073/Supplerende_Bilagsmateriale_18_Forebyggende_indsatser_og_foranstaltninger_p%C3%A5_b%C3%B8rne-og_ungeomr%C3%A5det.pdf
- Erlandsen, T. (2015). Forebyggende foranstaltninger for udsatte børn og unge. I: T. Erlandsen, N. R. Jensen, S. Langager, & K. E. Petersen (red.), *Udsatte børn og unge: en grundbog* (1. udg., s. 233-245). Hans Reitzels Forlag.
- Europakommissionen (u.å.). *The Lundy model of child participation*. Tilgået d. 13. september 2023 på:
https://commission.europa.eu/system/files/2022-12/lundy_model_of_participation_0.pdf
- Friis (2021). *Teorier til børneinddragelse* [video]. Tilgået d. 13. september 2023 på:
<https://www.youtube.com/watch?v=C-VAw1aI6Wk>
- Gilje, N. (2017). Hermeneutik – teori og metode. I: M. Järvinen & N. Mik-Meyer (red.), *Kvalitativ analyse – Syv traditioner* (s. 127-152). Hans Reitzels Forlag.
- Hart, R. (1992). *Children's Participation: From tokenism to citizenship*. Tilgået d. 13. september 2023 på:
<https://www.unicef-irc.org/publications/100-childrens-participation-from-tokenism-to-citizenship.html>
- Hart, R. A. (2008). Stepping back from 'The ladder': Reflections on a model of participatory work with children. I: A. Reid, B. B. Jensen, J. Nikel & V. Simovska

(red.), *Participation and learning: Perspectives on education and the environment, health and sustainability* (s. 19-31). Dordrecht: Springer Netherlands.

- Jensen, B. S. (2016). *Inddragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde – reel inddragelse eller symbolsk retorik?* Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://vbn.aau.dk/da/publications/inddragelse-af-udsatte-b%C3%B8rn-og-unge-i-socialt-arbejde-reel-inddragelse>
- Jensen, P. A. (2012). *Christian IV's tugt- og børnehus – social institution eller merkantilistisk foretagende?* Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://tidsskrift.dk/fn/article/view/6307>
- Juul, S. & Pedersen, K. B. (2012). Videnskabsteoretiske retninger og projektarbejdet. I: S. Juul & K. B. Pedersen (red.), *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: En indføring*. København: Hans Reitzels Forlag.
- KL (2016). *Involvering i børnehøjde*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.kl.dk/media/10930/involvering-i-boernehoejde.pdf>
- KL (2020). *Udsatte børn – nøgletal 2020*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.kl.dk/media/24418/noegletal-udsatte-boern-2020.pdf>
- Kloppenborg, H. S., Ladekjær, E. & Pedersen, H. S. (2018). *Evaluering af projekt Bedre Børneinddragelse*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/evaluering-af-projekt-bedre-boerneinddragelse-4xkqpoxr/>
- Kloppenborg, H. S. & Lausten, M. (2020). *Udsatte unges inddragelse i kommunal sagsbehandling*. Tilgået d. 13. september 2023 på:

<https://www.vive.dk/da/udgivelser/udsatte-unges-inddragelse-i-kommunernes-sagsbehandling-4vlpmlzj/>

- Lausten, M. & Andreasen, A. G. (2021). *Karakteristik af udsatte forældre, 2019*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/karakteristik-af-udsatte-foraeldre-kx0jrrvl/>
- Lausten, M., Frederiksen, S. & Olsen, S. F. (2020). *Tidligere anbragte unge – 18 år og på vej mod voksenlivet. Forløbsundersøgelse af tidligere anbragte unge født i 1995*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/tidligere-anbragte-unge-18-aar-og-paa-vej-mod-voksenlivet-4z64g9xq/>
- Lundy, L. (2007). 'Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British educational research journal*, 33(6), 927-942.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley & Sons.
- Mik-Meyer, N. & Villadsen, K. (2007). *Magtens former – Sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren*. Hans Reitzels Forlag.
- Monrad, M. & Danneris, S. (2021). *Borgerinddragelse i socialt arbejde*. Samfundslitteratur.
- Mølholt, A-K. (2022). Efterværn og overgangen til voksenlivet. I: A-K. E. Henriksen, H. S. Nielsen & H. B. Antczak (red.), *Socialfagligt arbejde med anbringelser: En grundbog* (s. 439-456). Akademisk Forlag.
- Mølholt, A-K. (2022). Opvækstvilkår. I: B. Greve, A. Jørgensen, & J. E. Larsen (red.), *Det Danske Samfund. Centrale ideer og principper* (2. udg., s. 247-267). Hans Reitzels Forlag.

- Olesen, S. P. (2018). Problemformulering. I: S. P. Olesen & M. Monrad (red.), *Forskningsmetode i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag.
- Olsen, H. (2006). *Guide til gode spørgeskemaer*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Olsen, P. B. (2018). Interview. I: P. B. Olsen & K. Pedersen, *Problemløst Projektarbejde – En værktøjsbog* (5. udg., s. 175-188). Samfundslitteratur.
- Olsen, P. B. (2018). Metode. I: P. B. Olsen & K. Pedersen, *Problemløst Projektarbejde – En værktøjsbog* (5. udg., s. 149-174). Samfundslitteratur.
- Olsen, P. B., Hansen, U. K. & Rasmussen, M. A. (2018). Kvalitetsbeskrivelse. I: P. B. Olsen & K. Pedersen, *Problemløst Projektarbejde – En værktøjsbog* (5. udg., s. 189-208). Samfundslitteratur.
- Olsen, P. B., Rasmussen, M. A. & Hansen, U. K. (2018). Projektdesign i problemløst projektarbejde. I: P. B. Olsen & K. Pedersen, *Problemløst Projektarbejde – En værktøjsbog* (5. udg., s. 51-64). Samfundslitteratur.
- Oxford Research (2021). *Hør godt efter! Del 1 – Kortlægning af kommunal børneinddragelse (2021)*. Tilgået d. 13. september 2023 på: https://www.boerneraadet.dk/media/u4eex2kz/brd_hoer_godt_efter_del1_rapport_2021-final-a.pdf
- Pedersen, K. (2018). Problemstilling og problemformulering. I: P. B. Olsen & K. Pedersen, *Problemløst Projektarbejde – En værktøjsbog* (5. udg., s. 27-50). Samfundslitteratur.
- Social-, Bolig & Ældreministeriet (2020). *Velfærdspolitisk analyse: Forløb op til en anbringelse*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://sm.dk/publikationer/2020/feb/vpa-forloeb-op-til-en-anbringelse>

- Social-, Bolig & Ældreministeriet (2020). *Velfærdspolitisk analyse: Hvordan klarer anbragte sig som unge voksne?* Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://sm.dk/publikationer/2020/jan/vpa-tidligere-anbragte-som-unge-voksne>
- Social-, Bolig & Ældreministeriet (2023). *Socialpolitisk redegørelse 2022*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://sm.dk/publikationer/2023/jun/socialpolitisk-redegoerelse-2022>
- Social- & Indenrigsministeriet (2020). *Deltagerliste Topmøde Børnene Først 14. september 2020*. Tilgået d. 13. september 2023 på: https://sm.dk/media/6733/deltagerliste_topmoede_boernefoerst_2020_t.pdf
- Social- & Ældreministeriet (2021). *Aftaletekst Børnene Først*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://sm.dk/arbejdsomraader/udsatte-boern-og-unge/boemene-foerst>
- Social- & Ældreministeriet (2021). *Socialpolitisk redegørelse 2020*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://sm.dk/publikationer/2021/feb/socialpolitisk-redegoerelse-2020>
- Social- & Ældreministeriet (2022). *Strategi for Udvikling af den Sociale Indsats*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://sm.dk/publikationer/2022/jun/strategi-for-udvikling-af-den-sociale-indsats>
- Thiesen, M. (2021, 21. maj). *Flere love og regler kommer ikke til at hjælpe de udsatte børn*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www.altinget.dk/artikel/mette-thiesen-flere-love-og-regler-kommer-ikke-til-at-hjaelpe-de-udsatte-boern>

- Uddannelses- & Forskningsstyrelsen (2022). *Kortlægning af forskning i udsathed blandt børn og unge – Opfølgning på aftale om fordeling af forskningsreserven 2022*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://ufm.dk/publikationer/2023/kortlaegning-af-forskning-i-udsathed-blandt-born-og-unge>
- UN Committee on the Rights of the Child (2009). *Convention on the Right of the Child*. Tilgået d. 13. september 2023 på: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/advancements/crc-c-gc-12.pdf>